

episcopi, vt in his Lusitaniæ Castellæq; regnis sunt omnes, qui ordini-
 bus militaribus CHRISTI. S. Iohannis. S. Iacobi & alio id genus
 128 cognomento dicuntur, subiecti. Tertio excipiendus est ab hac vniuersali
 ipsemet Papa, qui neminem habet superiorem, nisi quæ ipse delegerit cap.
 Nemo. cum gl. & c. Aliorum. 9. q. 2. Cum igitur verum sit, quælibet CHRIS-
 TIANUM, vt plurimum saltem, tres habere proprios sacerdotes, non tamē
 nisi vnum, cui commissus est: sequitur cōclusionē ex gl. excerptā falsam esse.
 Secundo contra conclusionem hanc allego illud cōmuniter receptum ex
 Pan. & aliis in. c. Omnis. col. 2. de pœnit. & latius ex multis versiculis Ho-
 stiensis in summa de pœnitent. §. Cui confitendum. & aliquid ex Cardin.
 in Clement. Dudum. de sepult. versu. Si vero. ex Paluda. in illa dist. 17. q. 3.
 128 & seq. quod multo plures, quam tres sūt proprii sacerdotes: primus Papa
 in toto mundo, secundus legatus in sua prouincia, tertius pœnitentiarius
 Papæ & legati in sua prouincia, quartus archiepiscopus, dum visitat pro-
 uinciā est proprius sacerdos subditorum suorum suffraganeorum & eos
 absoluere potest cap. Nostro. de pœnit. & remiss. quintus episcopus in tota
 sua diœcesi, sextus archipresbyter ecclesiæ cathedralis, septimus vicarius
 generalis episcopi. Isti enim possunt audire omnes in diœcesi arg. l. Cum
 prætor. ff. de iudic. & c. Officium. de off. archid. Octauus presbyter paro-
 chialis in tota sua parochia, nonus vicarius prælatorum, decimus omnes
 habentes licentiam ab aliquo prædictorum, vndecimus sacerdos ille, qui
 eligitur a Papa in ipsius confessorium, & qui ab episcopis, archiepiscopis,
 patriarchis, cardinalibus, & similibus prælatis episcopis, superioribus &
 etiam ab inferioribus prælatis, dummodo sint exēpti, vt patet in. c. fin. de
 139 pœnit. & remiss. Quod postremū est verum, si tria in his, qui nō sunt epis-
 copi, vel superiores concurrant. s. quod eiusmodi eligens sit prælatus & ex-
 emptus a iurisdictione ordinaria & imediate Papæ subiectus. Quod post
 Paludanum omnes probarunt & probatur in illo. c. fin. de pœnit. quamuis
 Pan. ibi tertium non meminerit.

Ad hæc duo argumenta contra conclusionem ex glossa erutam facta
 respondeo omnia, quæ assumuntur in argumentis, esse vera limitando
 ea illo modo, quo in illis sunt limitata. Sed ex illis nil sequitur contra con-
 clusionem ex gl. excerptam. Debet enim intelligi de sacerdote proprio
 idest ordinario, siue speciali, siue generali, & de sacerdote, cui aliquis secun-
 dum potestatem ordinariam, siue generaliter, siue specialiter cōmittitur.

Pro cuius declaratione a notandum est primo, si ponderetur virtus vo-
 cabuli propria, vt dicatur proprius, qui solus & nullus alius, vel quia
 istius & non alterius, neutro modo potest accipi in illo capit. Quia plures
 ex æquo possunt præfici vni parochiæ & vnus ex æquo absoluit omnes
 suos, imo de facto multi ex æquo habent potestatem absoluendi eosdem,
 vt duo

vt duo argumenta prædicta probant. Et ita nulli fere habent proprios sacerdotes. Ideo secundum Bonaventuram in illa dist. 17. art. 5. q. 2. tres sunt significationes huius nominis sacerdotis. Cui satis concordant Scotus & Richardus eadē dist. artic. 3. q. 1. Accipitur enim comunissime, comuniter & proprie. Comunissime proprius sacerdos dicitur quicumque potest confitēte absoluerē siue propria potestate, siue cōmissa: & siue cōmissio fiat ab homine, siue a iure, vt sunt delegati a iure. c. Ad abolendum. de hæretic. c. Irrefragabili. de off. ordin. Et hoc modo eiusdem confitentis sunt multi proprii sacerdotes tam ordinarii, quam cōmissarii vices eorum habentes. .s. Papa, episcopus, sacerdos, paroch⁹ & eorum cōmissarii. Comuniter autē dicitur proprius sacerdos ordinarius, id est, qui propria autoritate, vel officio, tanq̄ prælatus ordinarius, potest absoluerē: vt Papa omnium fidelium, episcopus omnium diocesanorum, sacerdos parochianus omnium suorum parochianorum. Proprie autem dicitur sacerdos, cui commissa est specialis cura in certa parochia, qui administrat sacramenta populo suo, quē habet in ecclesia.

Secundo annotādum est, f̄ q̄ illa Decretalis, quoad propositum sufficit, tres partes habet, secūdu Guillelmū Ockam in eo libello, cuius caput est. Datus in soci. Prima est hæc: Omnis vtriusq; sexus fidelis, postq̄ ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solius peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti & iniunctā sibi pœnitentiā propriis viribus studeat adimplere suscipiens reuerenter in Pascha eucharistiæ sacramentū. Hæc pars habet vim præcepti. Quia materia est tam necessaria & salubris. Nam sine statuto quilibet tenetur confiteri ex lege diuina, vt supradictū est. Et per statutū ecclesiæ solum limitatur tempus, intra quod cuius debet confiteri. Secunda pars est, si quis alieno sacerdoti voluerit iusta de causa confiteri peccata, licentiam postulet & obtineat a proprio sacerdote. Et hæc est dispensatiua siue relaxatiua primæ partis. Quia casum ponit, in quo non ligat prima pars in quo. .s. dispensatur super prima parte. Et per hoc implens secundam partem non tenetur implere primā.

Ex quo sequitur f̄ præceptū siue statutū de confessiōe semel in anno faciēda proprio sacerdoti esse disiunctiuum. .s. vt fiat proprio sacerdoti, vel de licentia proprii sacerdotis alteri.

Tertia pars, que est clausula adiecta secundæ parti. .s. cum aliter ipse. .s. alienus sacerdos illum non possit absoluerē, vel ligare. Hæc est pars diffinitiuā diffiniens, quod licentia proprii sacerdotis sit necessaria & sufficiens ad hoc, quod alienus possit absoluerē. Tertio annotādū f̄ quod secūdu Bonauenturā & Palu. qui vident vt plurimū recepti, illa vox propri⁹ sacerdos nō pōt in eo. c. capi vniuoce. Nā in prima d̄ necessitate capiēda videt̄, prout cōplectitur tā ordinariū, q̄ cōmissariū. Alioqui prima pars esset

falsa. s. q̄ quiuis fidelis teneatur proprio sacerdoti semel in anno confiteri. Quoniam sufficit, vt confiteatur proprio sacerdoti, vel ipsius delegato. Sed in secūda parte non potest capi proprius sacerdos, nisi pro ordinario. Nam habetur in illa: Quod si alieno voluerit confiteri, petat a proprio licentiam. Quia non sufficit eam petere a cōmissario: alias fratres mendicātes haberent potestatem cōmittendi. quod est falsum. Insuper, si habeā licentiā a proprio, ille quem virtute illius licentiæ delegero, nō erit alienus, sed proprius. Ergo videtur, q̄ proprius sacerdos in isto capitulo in prima & secunda partibus capiatur æquiuoce.

135 Contra tamen hunc̄ intelligendi modum facit, q̄ lex debet esse clara c. Erit autem lex. 4. dist. c. fin. de cōstitut. Et æquiuocatio mater est erroris l. In ambiguo, & quod ibi Bart. annotauit. ff. de rebus dub. Secundo facit, quod intelligendo sic primā partem secunda esset superflua. Quia, qui de parochi licentia confessionē audit, sacerdos est proprius secundū illam significationem. Quoniam potestatem habet audiendi & absoluendi.

Quarto annotandum aptius esse dicere, q̄ in quauis istarum partium capitur proprius sacerdos vniuoce pro habente ordinariam potestatem iure cōmuni. Et pro solutione contrarii dici potest f̄ præceptū illius. c. Omnis esse disiunctiuū. Nā hæc pars: Cum ad ānos discretionis peruenerit, solus sua peccata proprio sacerdoti cōfiteatur. nō sola est præceptū, sed sub disiunctiōe coniuncta secunda. s. q̄ si voluerit alieno cōfiteri petat licentiam a proprio. Ergo illud præceptū in illo cap. est disiunctū ita, vt sufficiat ad implere primā partē, vel secundā. Nam cōfitendo ordinario adimplet primā partē & confitendo cōmissario, adimplet secundā. Papa enim & ep̄us & parochus sunt tres ordinarii respectu pœnitētis, & ita proprius in quauis illarū partiū valet tantum, sicut ordinarius. Ordinarius (in q̄) qui iure cōmuni ordinario sine alterius licētia & electiōe habet actu iurisdictionē in cōscientiæ foro & confessionem audire potest. Hoc addiderim, Quoniā, qd̄ demiror neminem aduertisse, quilibet sacerdos ordinariam habet in absoluendo a peccatis potestatem. Neq̄ vllus absoluit tanq̄ delegatus p̄prie. sumendo delegatum per ea, quæ ex Palud. & aliis adduxi supra eo. cap. n. 47. 48. 50. 51. 52. & 53. Et per licentiā parochi proprii nullam alienus suscipit iurisdictionem, sed solum illam exercendi materiam, vt in prædictis locis dictum fuit. Itaq̄ proprius in illo cap. nō pro quolibet ordinario, sed pro ordinario, vt supra dicitur, qualificato accipitur.

Ex quo inferri potest intellectus verborum in concilio Florētino in decreto Eugenii §. Quartum est. positorum. s. minister sacramenti pœnitentiæ est sacerdos auctoritatem absoluendi habens ordinariam, vel ex cōmissione superioris. Illud enim verbū: ex cōmissione. accipi debet pro licentia & facultate id faciēdi, & nō pro iurisdictionis, v̄ potestatis absoluēdi trāslatiōe.

Prima

IN GLOSSAM TERTIAM:

Prima pars huius gl. allegat: secunda ibi. Sed nunquid. quærit & soluit. tertia ibi: Sed nunquid, iterum quærit & soluit & infert.

Ex prima parte gl. colligitur posse quemlibet sine parochi licentia confiteri, quando ignorans est ille. Pro qua conclusione videtur hic text. irrefragabilis. In eo enim dicitur nullum sacerdotem alterius parochiani confessionem audire posse sine consensu proprii parochi, nisi propter ipsius ignorantiam. Ergo, quando is est ignorans, non est necessarius eius consensus. Facit & §. precedens, in quo ait Gratianus posse parochianum deligere confessarium sibi, quem maluerit, quando parochus est cæcus, siue ignorans.

Contra tamen hanc conclusionem videtur casus in illo. c. Omnis. quod habet eum, qui iusta de causa vult alii confiteri, debere prius petere & obtinere licentiam a proprio sacerdote. Secundo facit, qd f. mortuo, vel excōmunicato proprio parochi non posset quis alteri sine licentia confiteri. Quia id nullo iure permittitur videtur. Quod affirmat & Palud. in illa dist. 17. q. 3. Ergo neq; ipso, quæ oportet, ignorate. Tertio facit f. culpa, vel negligentia inferioris non tollit ius collegæ, vel superioris. c. Cum in cunctis §. fin. de elect. c. 2. de concess. præbend. Ergo licet parochus propter ignorantiam, vel aliam causam fiat ad confessionem audiendam in habilis, non propterea ius suum perdit episcopus, vel alius illius superior, vel collega. Nam & ab omnibus receptum est eum, cui collata est parochialis, si nondum est sacrificus, audire quidem confessionem non posse: facultatem tamen, quod ab aliis audiatur & posse & debere suis parochianis facere argumeto. cap. Suffraganeis. de electio.

Respondeo primo ad hæc ex mente Host. in illo. c. Omnis. quem videtur sequi Antonius. col. 6. & Collectarius. 10. f. cap. nostrum procedere, quando neq; obtineri potest a proprio sacerdote licentia, neq; alius superior, qui hoc concederet, possit sine periculo adiri. Tunc enim alieno sacerdoti parochianus confiteri valeret.

Contra quam responsionem facit primo, qd cap. hoc nimium restringitur. Secundo, qd clare innuitur in eo, sine vilo consensu parochi, quando ille ignorantia laborat, posse alteri confiteri. Tertio, qd innuunt superiores posse hanc licentiam, quam parochus negat, concedere: cum tamen regula sit superiorem posse compellere inferiorem, vt quod facere tenetur, faciat, non autem, quod ille facere debebat, conficere secundum Io. Andr. Cardin. & Panor. in. c. Pastoralis. de offic. ordin. super gloss. 2. & in. c. Si quis contra. de for. compet. Hoc tamen tertium parum me moueret. Quia primo videtur illi respondere Antonius in illa col. 6. intelligendo, qd superior debet parochum compellere, vt det licentiam, non autem ipse dare. Secundo

quod doctius sensit Collectarius in illa col. 11. quod superior mediatus, qualis est archiepiscopus respectu subditorum suffraganei compellere tantum regulariter potest: immediatus vero, quales sunt episcopus & Papa respectu suorum subditorum, & compellere & efficere, quod ipsi effecisse debebat. Duæ tamē priores considerationes satis videntur impugnare solutionem Hostiensis prædictam, quæ tamen in se videtur vera.

Quare aliter & secundo responderi posset ex mente Pan. in illo. c. Omnis. n. 17. quem videtur sequi Adrianus de confessio. post quæst. 6. dubio. 2. col. 2. sub finem. s. quod licentia sit petenda & obtinenda, si fieri potest, ut ibi dicitur: Si autem obtineri non potest, confessio fieri alteri poterit, ut hic scribitur.

Contra tamen hunc intelligendi modum facit primo, quod secundum illud verbum obtineat in illa decretali positum nil in effectu operaretur. Secundo, quod hoc cap. innuit neque obtinendam, neque petendam esse licentiam, quando propter ignorantiam parochi ab eo receditur. Hoc enim capit. habet sacerdotem alienum posse audire confessiones alterius, sine ipsius parochi consensu pro ignorantia illius, cui prius confessus est. Et ita potestatem audiendi confessionem non fundat in petita, neque obtenta licentia, sed in sola illius ignorantia.

144 Quamobrem tertio respondeo illam decretalem posteriorem per hanc priorem limitari ex eaque constitui regulam, scilicet, parochianum, etiam iusta de causa, non posse alieno sacerdoti regulariter confiteri, nisi ab eo petita licentia. Sed eam regulam illius. cap. per exceptionem huius limitari, quando quis ob ignorantiam parochi, cui prius confessus fuit, ab eo discedit. Ratio autem limitandi sit, quod causa illa, qua parochianus a tali recedit parochi, in culpa eius fundatur. Et ita scire debet iustam esse illi causam ab eo discedendi.

145 Ex quo infertur idem esse, quando ideo ab illo discederet, quia eius confessionem reuelavit, vel alias eum ad malum incitavit. Quoniam hæ omnes causæ in eius culpa fundantur. Quem intellectum tenuerunt quidam, quos refert & videtur sequi Paludan. in Quarto. d. 17. q. 3. col. 7. & in dist. 16. q. 3. sub finem.

Contra tamen hunc intellectum facit, quod nimium enervatur illa decretalis, & quod datur occasio omnibus a suis parochis facile discedendi: præsertim tenendo, quod gl. tenet in secunda parte, credendum esse parochiano super iusta causa confitendi alteri. Quarto igitur respondeo tempore huius. cap. non fuisse necessarium nec peti, nec obtineri licentiam, quando pro ignorantia, vel alia causa, quæ de parochi culpa manaret, is omittebatur.

146 Hodie autem, etiam in hoc casu oportere peti, licet non obtineri, per illud. c. Omnis. ut hoc cap. non corrigatur & illud sit efficax. Dicendo enim, quod

quod dicimus, hoc. cap. manet incorrectum. Quia nō est necessarius pa-
 rochi consensus, vt in eo dicitur^f, et illud cap. qua parte huic nō obuiat. f. 147
 quoad petitionem licentiæ, manet efficax. Et ita ille Panormitæ intelle-
 ctus non est omnino explodendus, sed amplectendus, quando parochia-
 nus ob causam de parochi culpa manantem petit licentiam, quia nō potest
 eam obtinere. Est aut relinquendus, quatenus Pan. sentiebat omni de causa
 iusta id esse faciendum. Pro intellectu hoc facit f. l. Sed & posteriores. ff. 148
 de leg. & gl. in l. Sciendū. ff. qui satis dare cogantur & gl. in authent. Ofte-
 ratur. C. delitis contestat. in quantum illæ asserunt authent. illam Offerat-
 tur. multo posteriore limitari & restringi per. l. illam antiquā Sciendum.

Ex quibus infertur ratione fortiori^f cum, qui sine iusta causa voluerit 149
 alieno sacerdoti cōfiteri, licentiā petere debere & obtinere. Id autem ano-
 ratu dignum reperio apud quosdam erubescētiā nō esse causam iustā,
 quo quis suo parochi nō confiteatur. Quia, quo plus verecundiæ patitur,
 eo plus satisfacit. c. Quem pœnitet. col. 2. supra d. 1. & vna de conditioni-
 bus bonæ confessioni necessariis verecundiā est, vt proxima. d. in. c. Falsas
 diximus. Hoc tamen limitandum arbitror^f, quando illa erubescētia tāta 150
 est, vt pœnitens vereat, ne se in periculo tacendi aliquod peccatū, vel aliq̄
 eius circūstantiā necessario cōfiteandā cōstituatur. Tunc enim iustā esse cau-
 sam arbitrarer iuxta illud: Qui amat periculū pibit in illo. Ecclesiastici. 3.

Secundo infertur^f facilem ac misericordem esse debere parochum in 151
 eiusmodi licentiā cōcedenda. Quod tenet Thomas & cōmunis in Quar-
 to. d. 17. Quia primo, si petitam non concesserit, poterit tamen multis ca-
 sibus alii confiteri. quod supradiximus. Secundo, quia vt ait Thomas
 in illa. d. q. 3. art. 3. q. 4. Ad sextum. & in libro contra impugnantes religio-
 nem. c. 4. quamuis ex tali licentiā nonnulla mali occasio nascatur, per eam
 tamen multo maiorib⁹ malis occurritur. Quæ verba cum alijs retuli etiā
 supra eod. capit. ad aliud propositum. n. 119. Tertio facit, q̄ aliqui non so-
 lum erubescūt suis parochis cōfiteri, sed etiam aliis. Quin & verecundā-
 tur alios suis parochis id scientibus adire. Vnde & quādoq; in habitu va-
 dunt simulato, vt Palud. in Quarto. d. 17. q. 6. sub finem testatur.

Infertur & tertio^f toties parochum teneri ad confessiones parochia- 152
 norū audiēdas quoties illi confiteri velint, nisi per hoc a magis, vel æque
 necessariis curæ oneribus auccentur, vel probabili eis ratione, seu conie-
 ctura cōstet, q̄ nō expedit illos tam frequēter audire. Per quod proximis
 diebus respōsū fuit obligatos fuisse parochos ad audiēdas cōfessiōes, q̄ ad
 cōsequendā indulgentiā Iobilai pxime lapsi necessariā faciēda fuerūt. Et
 hanc partē tenet Adrianus de cōfess. 8. dubio post. q. 5. Pro corollario facit
 primo, q̄ quotiescunq; vult peccator ad Dominū conuerti & a peccato 153
 recedere, paratus est Dominus in gratiā eum recipere. Ezechiel. 18. & 33.

- Bonus nanq; est omnibus & aperta sunt viscera eius omni homini petenti
 1. q. 7. Si quis omnē. Sed in ministerio sacramentorū parochus est CHRIS-
 TUS vicarius & eius vices gerit. Ergo, quoties subdit⁹ voluerit, tenet illū
 audire & sacramentum poenitentię ministrare. Illatio tenet ex eo, quod ha-
 154 betur in. c. Super literis. de rescriptis q; eadem ratio debet mouere delega-
 tum, quā delegantē. Secundo facit, quod colligitur ex. c. 34. Ezechielis pa-
 storem spirituale, qualis est parochus, ita teneri ad pascendum gregem, vt
 quod pingue est non occidat, infirmū consolidet, quod agrotum, sanet, qd
 contractum alliget, quod abiectum reducat, & quod perierit, quærat; nec
 grex domini fiat in rapinam & deuorationē omnium bestiarum agri, seu
 demonū. Pondera verbū quærat, quasi dicat, non expectet donec per se ve-
 niat. Quanto ergo magis per se venientē debet recipere? Facit, q; non est
 iusta pastoris excusatio, si lupus oues comedat eo nesciente cap. Quamuis.
 de regul. iur. Tenetur enim præmunire & latratus præsidis ab inuasiōe
 155 gregis lupos arcere. Cum ergo admodū singulare præsidium recuperandi
 oues perditas & confortandi ac præmunendi contra & aduersus luporum
 inuasiōem sit sacramentū cōfessionis eo, q; multi via contritionis nō ad-
 hibito sacramento remissionem assequuturi non essent, quam per confes-
 sionē, vel aliorum sacramentorū ministerium assequerentur. Probabile vi-
 detur, q; parochi eos audire tenentur, quoties petierint. Facit, q; lege cha-
 156 ritatis quisq; tenetur proximo, non ea tantū, sine quibus euadere mortem
 non potest, sed sine quibus verisimiliter eam non euadit. Mortem nāq;
 languentibus probatur infligere, qui hanc, cum possit, non excludit. 8. 7.
 dist. in princip. cum concordant. Ergo qui ad huiusmodi onera obligatus
 dignoscitur tenetur non differre, quoad vsq; viderit proximū in hęc neces-
 sitatem incidisse: sed vigilanter cum diligentia occurrere ac curare, quo in
 tempore medeatur, vel seruet a lapsu argumento. l. fin. C. in quibus caus.
 in integ. restit. non est necess.
- 157 Facit q; olim omnes tenebantur ter saltem in anno cōmunicare. c. Et si
 non frequentius de consecrat. d. 2. Ergo tenebantur saltem ter confiteri. cui
 consequens est parochos ad ter confessiones audiendum obligatas olim
 fuisse. At nulla lege remissa videtur eis illa obligatio. Nā relaxatio. c. Ois
 in fauorem & exonerationem facta est poenitentium: & ideo in odium eorū
 non est retorquenda. l. Qd fauore. C. de leg. Regula Quod ob gratiā. lib.
- 158 6. Facit quod Augusti. hortatur nos, vt quolibet die Dominico comunice-
 mus. c. Quotidie. de consecr. d. 2. Ecquis audeat cōmunicare, nisi confessus
 translata iam octoade octoq; dierum spacio? iuxta gl. sing. in. c. De ho-
 mine. de celebration. missarum Mouet & illud grauissime, quod quoties
- 159 quis putat se nō recordaturum peccati mortalis, quod admittit in Quadra-
 gesima, vt illud tunc confiteat tenetur illud antea cōfiteri. Quod memini
 dicere

dicere in summa dist. c. supra. & tradit Maior in Quarto dist. 16. q. 2. & Tho. a Vio verbo Cōfessionis. & etiā Adrianus in illo dubio. 8. Quis ergo peccator volens confiteri non possit vere dicere? Timeo, ne quod peccatū nūc optime fateri possum, postea per obliuionem in Quadragesima nō fatear et ideo nunc fateri volo. Et hoc modo de casu congruitatis potest efficere casum necessitatis, quoad confessarium saltem.

Contrarium tamen. s. quod debito necessitatis solis illis temporibus tenetur parochianum audire parochus, quibus parochiani sibi confiteri obligantur tenuit Richard. in Quarto. d. 18. art. 2. q. 3. quem sequitur Syluester verbo Confessor. 1. q. 18. Pro his facit, q̄ nullo iure cauetur parochum teneri pluries, quam semel in anno suorum parochianorum confessiones audire. c. Omnis. de pœnit. Facit item, quia multi ob inanē forte gloriam plus satis confessionem frequētārēt. Alii solum venialia, vel iam semel cōfessione legitima detecta aperire vellent & parochi nil aliud vnquā agerent, quam confessiones audire. 160

Sed hæc non obstant. Quia. c. illud Omnis. non dicit illud, quod argumentum innuit: sed solum ait parochianos semel saltem in anno ad confitendū, si peccarunt, teneri: An autem parochi eos pluries volentes cōfiteri teneantur audire, nec ne nil aperit. Quod tamen iura & ratiōes pro nostra parte adducta satis aperiunt ad eos audiendos teneri.

Non obstat secundū. Quoniam de nemine est præsumendū ad confessionem, qui præcipuus est modestiæ actus, superbia incitari. Quāq̄ id aliquando cōtingat. l. Merito. ff. pro socio, regula Estote. de regul. iur. & eos, qui, quæ semel sunt confessi, vel venialia tantū tam sæpe confiterentur, nisi communicare velint, possunt, ne id toties faciant, moneri. Tametsi potius desiderandi erant, qui hoc facerent. Quod autē de auocatione ab aliis necessarii stāgit argumentū per corollarii modicationē tollitur supra. n. 152.

An licentia morte concedentis moriatur.

Occurrit tamē hic quæstio non contēnenda, imo quotidiana: An licentia eligendi confessariū siue a Papa, siue ab episcopo, siue a parocho, siue a quolibet ordinario alio, qui eam conferre potest, concessa moriatur mortuo concedente. Pro parte affirmatiua facit, q̄ mandatum re integra morte mandatis moritur. c. Gratum. & c. Relatum, cum ibi annotatis de offic. deleg. l. Mandatū. C. eo. Secundo facit, quod sentētia, qua excōmunicant omnes furtum cōmittentes, expirat morte illam proferentis. gl. recepta in cap. A nobis. 1. de sent. excōic. Facit tertio, quod licentia cuiuspiam de non residendo concessa morte concedentis expirat. gl. c. pen. de cleri. non resident putata quibusdam singul. Facit quarto & quod Card. ait in Cle. Dudū. §. Deinde. not. §. de sepul. s. licentiam a prælatis datā Prædicatoribus & Mi-
nori

roribus vsq; ad beneplacitū sedis suæ esse duraturam, etiā post eorū mor-
rem. Si autem vsq; ad suorum. s. ipsorum prælatorum beneplacitum non
duraturam argumento. c. Si gratiosæ. de rescript. lib. 6. Facit. l. fin. ff. de
pœnis, quæ habet inhibitionem artis exercendæ alicui factam morte, vel
depositione inhibentis expirare. Et hanc partē in specie asserit. Pan. in. c.
fin. de off. legat. col. 2. addens se ita in quæstione facti respondisse. Idem vi-
detur sentire Antoninus tert. part. titul. 17. c. 9. vers. fin. eam affirmat Syl-
uest. verb. Confessor. 1. q. 7.

162 Contrarium tamen nobis videtur verius. quod satis videtur tenere
Palud. in Quarto. d. 17. q. 3. col. 5. Pro hac parte facit, q; licet mandatum de
aliquid faciēdo morte mandātis expiret nō tamen gratia facta. Casus in.
c. Sicut. de præbend. lib. 6. quod habet potestatem alicui collatam de con-
ferendis aliquibus beneficiis nulla persona expressa non expirare morte
cōcedētis. Secūdo est casus in. c. Si super gratia. de off. deleg. lib. 6. Tertio
facit gl. memorabilis in Clemē. Dudum. de sepultur. §. Statuimus. vers.

163 Ac deinde. in verb. concesserunt. quæ habet licētiam fratribus præsentia-
tis concessam non expirare morte concedentis, imo neq; reuocari posse.
quod est maius. Pro qua est textus in extrauag. Inter cunctas. §. Duos. de
priuileg. Quarto facit. gl. illa celebrata. c. Cum ex eo. de electio. lib. 6. ver-
bo septennium & sing. putata Romano sing. 17. An dispensatio. quæ ha-
bet dispensationem ab episcopo factam parrocho ad septenniū, quo a re-
sidendo solutus studeret, reuocari per eum non posse. Et facultas ordines
accipiendi, a quocunq; malueris episcopo, non expirat concedētis morte.
Card. n. receptus in. Cle. fin. de electio. q. 5. Et licentia cōcessa cuiuspiam de

164 celebrando in domo sua non expirat morte cōcedētis Rota in antiq. deri-
sio. 820. Camerari. facit & Rota in iisdē antiquis. 832. Nota, q; qui habet
grām a Papa factā simul ac ipsius manu signatur perfectā esse, nec morte
illā faciētis expirare. Deniq; Innoc. receptus in d. c. Quod translationē. de
o. f. leg. ait indulgentias a legato concessas finita eius legatione durare.

Non obstant, quæ pro contraria sunt parte adducta. Non primū quia
aliud est in mandato de faciēdo aliquid, de quo iura in eo citata loquūtur:
aliud de gratia licentia, vel facultate cuiuspiam facta, de qua nos agimus.

165 Non obstat secundum. Quia aliud est de sentētia odiosa & cōditio-
naliter sine causæ cognitione lata, aliud de cōcessione fauorabili & gratia,
vr expresse annotat Panor. in illo. c. pen. de cleric. non resident Hoc ipso
modo diluitur etiam lex illa fin. ff. de pœnis. Loquitur enim de iudicis
præcepto inhibitorio sine causæ cognitione lato, quod inhibentis officio
finito ipsum quoq; finitur.

146 Non obstat etiam. gl. pen. de cleric. non resident. Quia primo illa ipsa
in fine videtur in contrarium inclinare, dum ait eiusmodi licentiam de nō
reli-

residendo ab episcopo concessam posse per successorē reuocari. Et ita innuit eam morte cōcedentis nō esse reuocatam. Secūdo dico eam. gl. quatenus cōtrarium sentire potest, per. Io. And. Cardi. Panor. & cōmunē reprobari.

AN LICENTIA PRIMO ACTV CONSUMATUR.

Occurrit & alia difficultas: An licētia de eligendo cōfessario per primam electionem finiatur. Et videtur finiri. Nam sermo simpliciter prolatus de primo actu verificatur. L. Dotis promissio. ff. de iure. dot. L. Bo ues. §. Hoc sermone. ff. de verb. signif. vt securitas veniēdi data bannito de primo veniēdi actu intelligitur. Bart. in. l. 1. ff. ad. l. Iuli. de adult. & Pan. in .c. 2. de treug. & pace. Et potestas arbitro data in compromisso de prorogā do termino compromissi, si non est dictum, semel, vel pluries, intelligitur de prima prorogatione & vnica. Qd̄ amplificat Feli. in illo. c. 2. de treug. & pace. & Rochus de iure patro. verb. Honorificū. q. 10. dum disputat, an gratia concessa patrono laico, vt post vnum præsentiū possit alium præsentiare per. c. Quod autem. de iure patronatus. debeat intelligi. de prima vice tantum. In qua quæstione Calderi cōsil. 16. An laicus. de iure patro. res pōdit nō posse. Queni sequuti sunt prædicti & in præcitatīs locis & etiam idem Felinus in. c. Omnes leges. 1. dist. col. 4. Secundum quos ꝑ patronus potest quidem semel, aut iterum, quot volet cumulando præsentiare, non autem tertia, vel quarta. Contrarium tamē in nostra quæstione tenet Paludanus in illa. d. 17. q. 3. col. 5. Ait enim eum, qui facultatem habet eligendi cōfessarium, posse nūc eligere vnum & nūc alium toties, quoties voluerit. Quod & mihi persuasum habeo.

Non obstat illa regula cum supra citatis. s. q̄ sermo simpliciter prolatus intelligi debeat de primo actu. Quoniā illa p̄cedit in odiosis & onerosis, puta, cum dispēsatur cum aliquo, vt possit duo beneficia obtinere, intelligitur de duobus primis. c. Non potest, de præbend. lib. Et idē, quādo quis promittit alicui dotem, cum nupserit, de primis tantum nuptiis accipitur d. l. Dotis promissio. ff. de iure. dot. Secus autem in parum onerosis & satis fauorabilibus. l. Placet. ff. de lib. & posthumis. Quod tradit Oldr. cōsil. 32. Anani. cōsil. 14. Alexand. cōsil. 170. Viso processu. col. 2. Nouissimi in illo. §. Hoc sermone. & Decius in. c. Quanto. de iudic. & qd̄ notat Pan. de charitatiuo subsidio in. c. Cum Aplus. col. 1. de censib. cum similibus.

Ex quo infertur illam determinationem Calder. in illo cōsil. 16. satis periclitari. Quoniam fauor ecclesiarum videtur esse, vt laicus cumulando multos possit præsentiare. Quia illorum optimum poterit admittere.

Qua sola cōsideratiōe a cōmuni opinione recessit Dec. in illo. c. Quāto. col. 3. Quamuis ob eam ipse non discederem, vt, quo primo anno in hanc
andi

veni Academiam dicebam in illo. c. Quāto. Quoniam potestas illa variandi etiam cumlatiue laicis patronis concessa nō tam respicit ecclesie vtilitatem, quam gratiam quandam & fauorē ipsorum patronorum. Et si nō nunq̄ vtilis sit ecclesiis eiusmodi cumulatio, tamen frequenter eas lædit. Quandoquidem non est rarum patronum, qui aliquem valde idoneum præsentauit, postea in alicuius amici gratiam præsentare alium eo multo inferiorem. Gratia vero, de qua loquimur, eligēdi confessarium nemini videtur onerosa & tota est fauorabilis & in animæ fauorem concessa, quo possit consiliū de optimo cōfessario deligēdo positum in. c. 1. supra eadem liberius exequi. Et ob hanc cōsiderationem ipse quoq; hanc partē sequor. Quod, vt quotidianum, ita memoriæ mandandum arbitror.

EX SECVNDA PARTE. GL.

171 **C**ommendanda est memoriæ singulariter gl. conclusio: nēpe credendū esse pœnitenti asserenti suum parochum esse ignarū ad effectū, vt ab alieno eius possit audiri confessio. Et ponderanda ratio. s. quia non est verisimile venire quem cum mendacio ad confessionem.

172 Ex qua ratione infertur id, quod ait. gl. de ignorantia confessarii affirmandum esse de qualibet etiā alia iusta causa. Quandoquidē omnino par ratio, imo maior in aliis inuenitur. Quoniam causa ignorantie confessarium veluti sugillat. Quia eum ignorantie & culpæ arguit, quod non omnis alia causa facit. Et ideo minus videbatur credendum iuxta .gl. 1. cap. Innocens. 22. q. 4.

173 Infertur & secūdo veram esse. gl. singularem q̄. s. est Cle. 1. de priuileg. per quam superiora confirmantur, quæ habet f̄ nil peccare monachum, si a se cōmunionē petenti & affirmāti se licētiam parochi habere crediderit & cōmunionem impertierit. Eam. gl. valde commendat Rauen. ibi & sequitur Card. q. 15.

174 Infertur & tertio, quo prædicta cōfirmantur f̄ verum esse illud singulare Thomæ Quolibeto. 1. art. 12. s. parochiano dicenti iam se confessum & cōmunionem petenti habēdam esse fidē. Pro Thoma est text. ille vnicus in extrauagant. Inter cunctas. vers. Sup confessione. de priuileg. vbi conclusio illa duobus casibus limitatur, quando videlicet excōmunicatus esset penitens, vel notorius peccator.

EX TERTIA PARTE. GL.

175 Colligitur f̄ confessionem alieno sacerdoti sine licentia proprii factam esse inutilem & ipso iure nullam. Quod irrefragabili argumento sic probatur: Quoties actui sua ipsius substātia desunt, nō potest ille cōsistere.

c. De

c. Detrahe. i. q. 1. c. Cum dilecta. de rescript. c. Quia propter. de electio. l. Julianus. §. Si quis rem. ff. ad exhibend. facit. gl. l. Pacta cōuēta. ff. de contrahend. empt. & de sacramentis in specie casus in illo. c. Detrahe. & c. 1. de baptismo. Sed de omnium sacramentorum substantia est minister. c. Debitum. de baptis. c. Quanto. de consuetud. At minister sacramēti pœnitentiæ est sacerdos iurisdictionem habens ordinariam, vel ex commissione. Quod determinauit cōcilium Florentinum in decreto Eugenii. §. Quartum sacramentū. At illud concilium nō intelligitur de illa iurisdictione habituali sola, quam iure diuino suscipiunt omnes sacerdotes, cum ordine insigniuntur presbyterii. Quoniam omnes sacerdotes habent illam. Ergo intelligendus est de actuali exequutione, quæ illi per oblationem materiæ adiungitur, vel quæ per materiæ oblationem in actualē redigitur. Et ita non habens actualē non est huius sacramenti minister. Cui consequēs est absolutionem ab eo factam esse nullam.

Consequitur hæc primo f̄ eiusmodi cōfessionē iterandā esse. quod omnes ore vno confitentur. 176

Secundo infertur f̄ eum, qui cōfitetur parochō, qui sine vlla superioris autoritate se in beneficium intrusit, ad iterandam confessionē teneri. Qd̄ affirmavit Panormita in. c. Nihil. de elect. col. pen. & c. Dudum. 2. eod. tit. col. 8. cum quo est comunis. Quoniam huiusmodi sacerdos nullam habet, de qua loquimur, actualē iurisdictionē, vel in actū & exercitiū deductā. 177

Tertio consequitur confessionē factā ei, qui se pro parochō gerit, ecclesiasticam tamen possessionē non habet, esse item ipso iure nullā & iterandā. Qd̄ Paludan. cōmuniter receptus prædictis locis asseuerat. 178

Quarto infertur idem esse dicendum f̄ de confessionē facta illi parochō qui notorie, ipso iure, vel per sententiam est suo titulo priuat⁹ per. c. Dudū 2. de electio. quod habet quendā ipso iure suo titulo priuatum animas sibi cōmendatas dānabiliter decepisse. Quod nulla alia ratione verificari potest, nisi q̄ absolutiones subditorum erant nullæ. 179

Non ociose dixi notorie. Nam si quis ipso iure suo titulo & possessione iuris priuaretur, sed non adeo notorie, quin possessionem facti retineret & a superiore toleraretur: eo casu gesta per ipsum in cōsciētix foro valerent. gl. est eo. cap. verb. deceptæ putata sing. ibi a Panor. & Rauē. arg. l. Barbari⁹ ff. de off. prætor. f̄ Quod adeo quidem est verum, vt tali parochō confessi non tenerentur suas iterare confessiones, etiam posteaq̄ scirent eos, quibus confessi fuerunt, titulis suis iure ipso priuatos fuisse, vt eleganter ibi & vtiliter & cum animarū bonarū consolatu non paruo id Panorm. dixit. Quin & ibi Ioh. And. ab aliis receptus addidit eos, qui bona fide intrusis, vel aliis sacerdotibus alienis confitentur putantes sibi id licere saluari nō per sacramentum, quod nullum illis datur, sed propter sacramēti fidem f̄ Quod tñ 180

ita

ita temperandum est, ut cum primū sciuerint se non potuisse illis cōfiteri, suas confessiones illis factas omnes iterent. Quod etiā ipse Ioh. Andr. cū aliis sensit. Arbitror autem hoc casu, qui ob pueritiam, vel aliā rusticitatem errarunt & teneri quidem iterare confessiones illas, quas eiusmodi alienis sacerdotibus fecerunt: non autem alias, quas post eas suis parochis, vel aliis super eis iurisdictionem habentibus. Quamuis cum eas facerent, meminissent peccatorū, quæ illis alienis antea fecerunt, nec illa veris parochis confessi fuissent, eo quod bona fide putarent se illa legitime cōfessos fuisse. Quia decisione non semel viros vere pios consolari memini, qui dū pueri essent & in hoc errarent & suū errorē tarde iam 30. vel 40. annos nati didicissent, respondi teneri quidem illos iterare, quas confessiones alienis parochis in pueritia fecissent: non autem quas postea propriis sacerdotibus in adolescentia & iuuentute.

185 Ex quibus infertur lexto f eum, qui cōfiteatur peccata sua in Quadragesima sine tamen dolore & ob id non absoluitur, teneri ad iterandā cōfessionem, quo absoluator. Quāuis teneremus illā opinionē, quæ habet. confitēte integre sua peccata in Quadragesima sine iusto dolore satisfacere præcepto de confitendo. Cuius tamen contrariū nobis verisimilius est iuxta ea, quæ post alios scripsit Adrianus in Quarto de confessione dub. 4. post q. 5. Quoniam præceptū de confitendo semel in anno non solū confessionē faciendā iubere videtur, sed etiam absolutionem suscipiendam, ut ex mente illius. c. Omnis. de pœnit. colligitur.

IN FINEM GLOSSAE.

184 Postremo hæc gl. carpit f scholasticos, qui sua peccata confitentur inclusis; hoc est monachis. Et recte quidem carpit, si tempora glossemarii perpēdas, quando nondum facta erat Clem. Dudum. de sepultur. neq; alia iura extrauagantia, quæ illam præcesserunt. Hodie vero non procedit eius reprehensio primo in fratribus Predicatoribus & Minoribus, qui seruata forma illius Clem. Dudum. confessarios agunt. Quod ipsum est dicendū de eremitis. S. Augustini. Ad quos prædicta Cle. per Clementem. c. extensa fuit. Et idem de Carmelitis, ad quos eadē per Ioh. 22. prorogata fuit secundū Ioh. Andr. in illo. c. Omnis. col. pen. sub fin. quem Anto. & cōmunis sequitur. Idem hodie arbitror dicendū de omnibus illis monachis, quibus concessum est uti priuilegiis illis multis & magnis, quod appellatū mare magnum continet. Quorum de numero scio esse reuerendos admodū & suspicandos mihi patres Canonicos Sanctæ Crucis maximū huius ciuitatis, imo & totius nostri ordinis decus, & alios multos. Quibus tamen incūberet onus probādi, si res in dubiū verteretur. Quia nō habet illa priuilegia in cor-

in corpore iuris clausa, sicut Prædicatores & Minores^F Nam etiã, si Au- 186
 gustinianis eremitis & Carmelitis negaretur talis esse facultas, arbitror eos
 debere probare. Quanquam enim multi tenuerint illustri doctori de cõ-
 suetudine testati credendum esse cum Bartol. in repetit. l. De quibus. ff. de
 legi. in. 4. q. princip. n. 21. & aliis, quos retulit Iason in illa eadem. l. col. pen.
 & Rochus in. c. fin. de consuetudi. fol. 26. col. 4. vers. Quinto quaritur,
 † communis tamen doctorum opinio contraria est & probatur. Quia con 188
 suetudo quid facti est & in his, quæ facti sunt, etiam princeps errare potest
 c. 1. de constit. lib. 6. Vnde Baldus in. l. Si quis. §. 1. ff. de pignori. in lectura
 antiqua dixit consuetudinem, quæ contra ius est, probandam^F etiam si. gl. 189
 de illa testetur. Et Alexander in. l. Post dotem vltima charta in princip. ff.
 solut. matrimo. dicebat probandam esse consuetudinem, etiam si plures
 doctores in suis commentariis de illa testarentur. Et Aretinus ille doctis-
 simus in cõsil. 132. In causa, quæ vertitur. pronunciauit etiam maiori parti
 doctorum de consuetudine testantium non credi. Et merito. Quia primo
 illi non iurati testantur, & testi non iurato non creditur. c. Tuis. de testib.
 Secundo. quod per scripturam deponere nõ licet. c. Testis. 3. q. 8. Quamuis
 ergo Io. And. & communiter omnes de priuilegio in hac re Augustinia-
 norum eremitarum & Carmelitarum attestentur: non tamen videtur eis
 necessario credendum. Neq; mihi omnium minimo de preuilegio Sanctæ
 Crucis testanti credendum est. Et ideo alio modo probari oporteret. Nam,
 vt consuetudo, ita & priuilegia sũt facti, nisi, quæ iure cõtinentur cõmuni.

FINIS.

LAVS DEO.

IN SEPTIMAM DIST.

PRINCIPIVM GRATIANI.

Tempus vero poenitentiae est usque ad ultimum articulum vitae.

SVMMARIVM VNICVM.

1 Glossa emendatur.

IC INCIPIT SEPTIMA DIST. HVIVS tractatus, in qua de poenitentia finali. i. qua fit in fine vitae agitur, & quaeritur usque ad quod tempus peccator sit recipiendus. Et an poenitentia talis, qua iniungitur in mortis articulo, valeat ad vitam consequendam an non. Diuiditur quoque haec distinctio in tres partes: In prima dicit usque ad terminum vitae peccatorem recipiendum ad poenitentiam. In secunda argumentatur in contrarium autoritatibus, quae Beato Augustino tribuuntur. In tertia soluens praedictam contrarietatem ostendit, quare Augustinus visus est dubitare de poenitentibus in mortis articulo. Secunda ibi. §. Quamquam. Tertia ibi. §. Hoc autem.

IN GLOSSAM SVMMAE.

Huius gl. pars prior tractat questionem a Gratiano propositam. Posterior vero ibi: procedit. &c. ponit ordinem, quo illam tractat. Ex prior parte colligitur illa conclusio catholica saluari posse quem per poenitentiam in ultimo vitae articulo factam, quam mox in c. i. discutiam. Vitiata est tamen gl. dum pro illo dicto: In quacumque hora. allegat Euangelium. Quonia debuit allegare Ezechiel. 33. aut. 18. cap.

¶ Tertus. c. i. In eo Papa.

Nemo desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est. Quia nonnunquam, quod diffidentia aetatis differtur, consilio maturiore perficitur.

SVMMARIA.

- 2 Poenitentiae tempus in finem usque vitae durat.
- 3 Deus natura clemens bonos ultra condignum remunerat, malos citra condignum castigat.
- 4 Orare licet priuatim pro se interimente licet, is extra sacrum sepeliatur.
- 5 Poenitentiae libellum non esse Augustini.
- 6 Dolor peccatorum timore penarum principaliter conceptus peccatum non delet.

7 Peccatū aliquod quare ad mortem appellatur? Nō quia durat ad mortem vsq; corporalem inclusiue .n.8. neq; quia mortem infert spiritalē. 9. Sed quia per se mortē animæ machinatur. i. ex proposito abiicit vitam. n. 10.

11 Oratio, quod nō præsūmit, quando misericordia adiicit.

Hoc cap. etiam citatur a Petro Lōbardo in Quarto Sent. d. 20. Citatur. & in. c. Ancillam. 3 2. q. 2.

Ex eo colligitur F illa conclusio supradicta durante vita durare quoq; tempus bene de Deo merendi: & animam, dum est in corpore, saluari posse. quæ sententia fundatur in hoc capit. 1. a Leone Papa dictato. Secundo in illo Ezechiel. cap. 33. Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conuersus fuerit ab impietate sua. Quod per alia verba refertur in. c. Ponderet. 50. dist. & sub. capit. fin. infra ea. per illa videlicet: Peccator in quacunq; hora conuersus fuerit & ingemuerit, omnium iniquitatum non recordabor. Tertio facit, quod Luca. 23. Latio ille, qui conuersus CHRISTO morienti dixit: Memento mei, cum veneris in regnum tuum. audire meruit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Morti propinquus erat hic latro, iam pendeat e cruce mox moriturus, in illum vsq; articulum in malo perseuerauit: & tamen seruatus fuit. Tanta est clementia Dei, quem colimus clementissimum. Quarto facit, q; cōtrariorum eadem est disciplina. l. 1. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iur. Et de cōtrariis cōtraria dicuntur. c. Sciendū. 8. q. 1. At homo dum viuit, peccare potest & male mereri atq; damnari iuxta ipsummet Ezechiel. in eod. c. 33. Iustitia iusti nō liberabit eum, in quacunq; die peccauerit. Ergo & peccator bene mereri potest, dum viuit. Et ratione fortiore: Quia diuinitatis natura clemens est ac pia & magis ad ignoscendū, quam condēnandū prona. c. Quia diuinitatis. supra dist. 1. Nam & malos citra condignū punit, bonos vero plus merito remunerat autore Tho. recepto i Quarto. d. 46. q. 2. art. 2. Quinto facit. c. Si presbyter. 26. q. 6. Si presbyter pœnitentiā morientibus negauerit, reuserit animarum. Quia dñs dixit: Quacunq; die conuersus fuerit peccator ad pœnitentiam, vita viuet & nō morietur. Facit, quod sequit: Vera enim cōfessio in vltimo tempore esse potest. Quia dominus nō solum temporis, sed etiam cordis inspector est. Sicut latro vnus momēti pœnitētia meruit esse in Paradiso in hora vltimæ confessionis. Facit & illud. c. Cum Marthæ. de celebr. miss. De ābulatoria est hominis volūtas vsq; ad mortē, Facit & illud singul. Paludani in Quarto. d. 20. q. 1. col. 1. f. q. licet f. sese iterimētes neq; i sacro sepeliri dbeat, neq; publice pro illis orari permittat ecclesia. c. Placuit. 23. q. 5. Quia tamen potuerunt in vltimo vitæ articulo conuerti iuxta illud: Dū occidebat eos

conuertebantur licere pro illis priuatim orare illi, qui putaret eos ad Dominum, antequam vitam finirent, reuersos fuisse. Quod veluti quotidianum & raro decisum memorabile duco.

Contra tamen hanc conclusionem faciunt. c. Si quis positus. infra ead. quod habet Augustinum dubitare de salute illius, qui in fine vitæ conuertitur & in fine dicitur: Si autem vis facere poenitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te demiserunt, non tu illa. Facit. c. Ideirco. infra ea. in illis verbis: Nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit moriturum. Facit & illud Senecæ epistola. 63. ab Archid. ibi relatum. Iuuenis disceram bene viuere, senex bene mori discio. Ergo ante mortem & non in morte bene mori discitur. Facit illud de Antiocho. 2. Machab. 9. c. Orabat scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consequuturus. & Matthæi c. 27. Iudas mox moriturus poenitentia ductus triginta illos argenteos retulit in templum. At non est misericordiam consequutus. Tertio & neruose facit illud. 1. Ioh. 5. Est peccatum ad mortem. Non dico, ut quis oret pro illo. & refertur sub. c. Importuna. supra. d. 1. Igitur est genus aliquod peccatorum, pro quibus orandum non est. Cui consequens est desperandum esse de illis, antequam moriantur. Cuius contrarium ait Leo noster.

Ad horum primum concedo primo capit. illud, neque libellum de poenitentia, esse nostri patris Augustini, ut diximus in principio dist. 4. & probatur in. c. Nullus. infra ead. vers. Quod quauis. vbi allegatur Augustinus. Sed quia ibi autor illius cap. dicit Augustinum de salute illius, qui in fine vitæ poenitet, dubitasse, respondeo secundo Augustinum dubitasse quidem de talium salute. scilicet an saluarentur: non tamen, an saluari possent. Et concedo dubitasse illum, an talibus contingat contritio: Non autem, an contingere possit.

Ad secundum. sic. Ideirco. infra ead. ibidem respondebitur. Illud vero Senecæ continet consilium optimum & exhortationem maxime amplectendam, non tamen obuiat conclusionis nostræ veritati. Quandoquidem discere ante mortem mori non est contra id, quod dicimus discere in morte mori.

Ad illud. 2. Machab. 9. respondeo non ideo Antiochum non fuisse veniam adeptum, quod in vitæ ultimo articulo eam peteret, sed quod male peteret. Non enim cum poenitebat Dominum offendisse ob eius amorem, sed ob poenarum quas patiebatur, quasque timebat, dolorem & terrorem. Qualis dolor vim delendorum peccatorum minime, habet id, quod latius diximus in. c. Perfecta. infra dist. 1. Et est textus in. c. Ideirco. supra eadem in eis verb. Quia rogare illos non delicti poenitentia, sed mortis urgentis admonitio, compellit. & in. c. Nullus. infra ead. ibi. Non in solo timore viuit homo. Per quem textum supra dicta intelligo de dolore, qui ex solo timore, vel principaliter ex illo, quam ex amore nascitur: Non autem de

dolore, qui principaliter ex Dei amore, licet timore poenarū ad id impel-
lente producit iuxta ea, quæ latius ibi dicam & in illo. c. Perfecta. supra
d. 1. dixi.

Ad tertium autē. s. illud. 1. Iohannis. c. est peccatū ad mortē. Non dico,
vt quis roget pro eo. respōdeo magna doctorū ingenia in intelligēdo illo
sūdasse, vt patet ex gl. fin. c. Si sacerdos. supra dist. 1. & iis, quæ ibi multa di-
ximus. Et Augustinus quidē cum multis, vt apparet ex illo. c. Si sacerdos
accipiebat illā pro peccato in Spiritū sanctū. De quo Seruator Matth.
12. aiebat: neq; in hoc sæculo neq; in altero remittendū. Per peccatū vero
in Spiritum sanctū intelligebat impoenitentiā finalem peccatū. s. obstina-
tionis horrendum, quo infelix ante mortem nullatenus vult poenitere poe-
nitentiā postea in æternum sine vtilitate facturū. Et vt clare de hac re di-
camus illis, quæ in illo. c. Si sacerdos. diximus, adde, quæ sequuntur ex au-
tore nō contēnendæ autoritatis excerpta pauculis adiectis & mutatis. s. dif-
ficultatem hanc tangere differentiā inter peccatum ad mortē & peccatū 7
nō ad mortē, esseq; dubium: an sit sermo de morte corporis, an de morte
animæ. Nam, si de morte corporis accipiatur, peccatum ad mortē intelli-
gitur finalis impoenitentia, hoc est, quando homo moritur in mortali pec-
cato absq; poenitentia interiori. Hoc enim est peccatū durans vsq; ad mor-
tem corporis inclusiue, & propterea ducens ad mortem æternam. Si autē
de morte animæ accipias, vocatur peccatum ad mortem omne peccatum
mortale. quia mors animæ est. c. Resuscitat⁹, & duobus cap. sequentibus. su-
pra. d. 1. Et quidem cōtra primū sensum militant verba ipsius textus, qui 8
dicit: Qui scit fratrem suum peccare. De finali siquidē impoenitentia non
potest aliquis dū viuit scire, q; peccat huiusmodi peccatū: sed solum post
mortē potest sciri, q; peccauit finali impoenitētia. Quoniā quādiu viuit
potest poenitere per cap. nostrū & prædicta, ac per hoc non est adhuc fina-
liter impoenitens. Et propterea de hoc peccato non esset dicendum: Qui
scit fratrem suum peccare, sed qui scit fratrem suum peccasse. Contra se-
cundum vero sensum, iuxta quem solummodo peccatum veniale est pec- 9
catum non ad mortem, militant duo verba textus. Alterum est: & dabitur
ei vita. Nam peccans solum venialiter non eget, vt detur ei vita, cum ha-
beat spiritalem vitam per charitatem, quæ stat cum peccato veniali. cap.
De quotidianis. supra. d. 3. Et ita ex hoc, quod dicit: Et dabitur ei vita pec-
canti non ad mortem. significat talem peccantem non ad mortem egere
vita, vt pote, qui non habet illam, sed expectat, vt ipsi detur. Quod non
conuenit peccato veniali, sed mortali. Alterum quod secundo sensui præ-
dicto repugnat, est, quod ait: Non pro illo dico, vt roget quis. Nam si
pro peccato veniali acciperetur, & illud est peccatum non ad mortem:
sequeretur Iohannem docere, ne rogetur pro peccantibus mortaliter.

Cuius cōtrarium Dñs docuit, qui Matth. 5. ait: Orate pro persecutibus vos. & pro crucifixoribus suis oravit Luca. 23. Quod ipsum & Stephanus pro lapidantibus actorum. 7. c. fecit. Constat autē hos omnes peccasse mortaliter. Et nō esse par credere Iohānē Euangelistā discordē fuisse a doctrina & exemplis CHRISTI & sanctorū. Discors autē esset, si doceret errandū non esse pro irretitis peccatis mortalibus. Quare dicendū tertio

10 *Orandum* **I**per peccatū ad mortē intelligendū esse peccatū, quod per se machinatur mortē animæ, hoc est, ex proposito abiicit vitā animæ: ut cum quis ex proposito non curat de salutē animæ suæ, de paradyso. & huiusmodi. Dixi ex proposito, propter eos, qui nō ex proposito, sed ex consuetudine deliciarū & luxuriarum & vsurarū & aliis id genus de causis viuunt, tanquā non curantes de salutē animæ suæ. Tales enim non ex proposito peccant cōtra vitā animæ suæ, sed ex affectib⁹, infirmitatib⁹. Proponit ergo Iohānes Euangelista differentiā inter peccatores ex contēptu propriæ salutis peccantes & inter alios, qui ex ignorantia, aut affectu & huiusmodi incurrūt peccata mortalia, & instruit CHRISTianos cū viderint aliquos peccare ex ignorantia, aut infirmitate, aut aliis id genus causis, orent pro illis cum fiducia. Cum viderint autē peccantes ex cōtēptu propriæ vitæ, non præsūmāt petere pro eis veniā, sed relinquāt eos in cursu suo, vel ut Bernardus insinuat

11 **g**emant, si forte, quod ecclesiā canit diuina misericordia adiciat, qd̄ oratio non præsūmit. Aduertendum autē, qd̄ Iohannes non affirmat repellendam esse orationem pro talibus, sed nō audet dicere, ut orent pro talibus, tanq̄ petitio videatur præsumptuosa. Ait enim: Non dico, ut oret quis. Pro intellectu hoc facit, qd̄ is consonare videtur non soli toti contextui, sed etiā gestis sanctorū. Nam Dñs orans pro crucifixoribus adiecit causam ignorantie: Quia nesciunt quid faciunt Luca. 23. & Paulus, pro quo exauditus fuit Stephanus, testatur se misericordiam consequutum, quia ignorans fecit. 1. ad Timotheum. cap. 1. Et ita illud Iohannis nullatenus nostro obstat proposito.

Terminus. c. 2. Si quis. August.

Si quis positus in vltima necessitate sue egritudinis voluerit accipere poenitentiā et accipit et moritur recōciliatur et hinc vadit, fateor: nō illi negam⁹ qd̄ petit: sed nō possumus, qd̄ bñ hic erit. Si securus hinc erit, ego nescio. Poenitentiā dare possumus, securitatē autē dare non possumus. Nūquid dico: dānabitur? Sed nō dico: liberabitur. Eris ergo a dubio liberari? Vis qd̄ est incertū euadere. Age poenitentiā, dum sanus es. Si sic agis, dico tibi quod

et, asserens ut infra lavabit

quod securus es. Quia poenitentiam egisti, tempore, quo peccare potuisti. Si autem vis agere poenitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.

Σ Σ V M M A R I A.

- 1 Pœnitens in vitæ fine an dānari psumat? cōcluditur nō psumi. n. 2.
- 2 Sepelitur in loco sacro nemo, qui damnatus psumitur, neq; pro eo publice oratur.
- 4 Intellectus. cois. c. 2. de pœnit. dist. 7. efficaciter cōfutatur & etiā intellectus glossæ. n. 6. accommodat tertius nouus, sed germanus. n. 10. s. verbum psumimus pro certo credimus poni, quartus accommodat. n. 15.
- 5 Pœnitentē etiam ante vitæ finē saluari nemo humanitus nouit.
- 7 Mendaciū quid, & nullam ob causam mentiendū.
- 8 Psumptionem aliud esse a scientia & psumptionis multos esse gradus & multas species.
- 9 Suspicio minor opinione, opinio minor fide, siue credulitate & credulitas scientia & in quo & minima est omnium dubietas.
- 11 Psumptio alia sine coniectura minor est alia.
- 12 Intellectus illius Euāgelici: Nolite iudicare & nō iudicabimini. Quo fit vt suspicio, vel opinio de aliquo mala, quāuis illegitime cōcepta nō sit mortale. 13. & sicut a male concipiendo cauere sanctū, ita omnē talē malū conceptū credere mortalem pestilens est. n. 14.
- 16 Gloria de æterna secura tria hominū genera moriuntur.
- 17 Gloria nō dat nisi gratiā habēti, q̄ nemo nouit humanit⁹ se habere. 18.
- 19 Hilarionis iam iam morituri verba.
- 20 Fides siue credulitas etiā sine scientia certitudinē parit.
- 21 Peccare non potuerunt CHRISTVS & virgo mater, neq; Apostoli mortaliter post haustum Spiritum sanctū.
- 22 Peccare ois homo, dū uiuit, potest, si purus homo est, si gratia diuina nō sit in bono cōfirmatus. 28. & 29. potest itē & bene mereri. n. 23.
- 24 Peccare potest homo ex solo arbitrio libero: bene aut mereri minime.
- 25 Exteriora non augent, neq; minuūt bonitatē, vel malitiā interiorū.
- 26 Morte instante cacodæmones infestare.
- 27 Intellectus nouus vnius particulæ huius capit.
- 30 Mortis in articulo constituto intimanda est pœnitentia non imponēda, imo imponenda. n. 33.
- 31 Satisfacere possum⁹ per opera alias debita & ea, quæ subire cogimur.
- 32 Indulgētias his tantū prodesse, qui Deo in hoc sæculo satisfacere vere proponūt opinio non contēnenda.
- 33 Opinio noua, sed vera de iugēda pœnitētia i mortis articulo constituto.

Colligo primo ex illo verbo, nō præsumentur ecclīā præsumere dānari eū, qui in vitæ fine agit pœnitentiā. Pro quo facit c. Si quis. infra eadē in illis verbis: agens pœnitentiā ad vltimū & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Et rursus in fine: Tene certū dimitte incertū. Facit & .c. Nullus. infra ead. Facit & ratio illa neruosa: Præsumentum est pro frequenter accidentibus gl. in .l. Neq; natales. C. de prob. facit cap. Illud. & cap. Literis. de præsūpt. At frequenter eiusmodi homines dānantur & raro, vt oportet, eos suorum erratorū pœnitet. c. Nullus. infra ead. in illis verbis. Quoniā vix, vel raro est tam iusta conuersio, timendū est de sero pœnitente. & paulo post. Multos solet serotina pœnitentia decipere. Igitur verū est propositū.

2 Contraria tamen conclusio est vera & catholica. Pro qua est primo. c. 1. supra ead. Secundo facit, q̄ ecclīa neminē in sacro loco sepeliri permittit, nisi eum, de quo præsunt saluari. Imo neq; publice orare pro illo. c. Placuit. 23. q. 5. c. Fures. de furtis. Hinc mortuū cum peculio monachū in sterquilinio sepeliri iubet. c. Cum ad monasteriū. de statu monacho. Et excōmunicatū adeo arceat a sepultura ecclīastica, vt eum pro excōmunicato habeat, qui talē sepelierit. Cle. 1. de sepult. & generaliter omnē illum a sepultura excludit, qui mortali peccato infectus præsuntur mortē obiisse gl. memorabilis. c. Ex parte. 2. de sepult. Cui similis est. gl. c. Monachi. verbo sepultura, & c. Cum ad monasteriū. de statu monach. verb. sterquilinio. & c. Quia in omnibus. de vsuris. Quæ cōmuniter sunt receptæ & cōmendatæ a Panor. consil. 21. 2. volū. vbi addit etiā illā illius. c. Neq; apud. 88. dist. At ecclīa non tollit sepulturam his, quos in vitæ fine pœnitet, vt in hoc ipso text. & c. Si quis autē. infra ead. satis habetur. Ergo non præsunt illos dānari. Facit, q̄ etiā excōmunicatus, qui ante absolutiōē moritur modo cōtritionis signa moriens ostenderit etiā post mortē absoluitur & loco sacro sepelitur. c. A nobis. 2. de sent. excōic. Facit. c. fin. de sepult. cum ibi late per Panor. annotatis.

Ad textum nostrū ex mente Archid. & Card. respondetur illi verbo, præsumentur supplēdū esse asserere: quasi diceret, mentē autoris esse dicere se nō præsumere asserere, q̄ bene hinc exit, q̄ quis præsumat bene hinc exire.

4 Contra tamen hunc intelligendi modū occurrit primo, q̄ a ppria verborū significatiōe & phrasi non est discedendum. l. Non aliter. ff. de legat. 3. Et hæc suppletio sermonis pprietatē videtur tollere. Secūdo facit, quia vel per illud asserere intelligis, quasi scias illud, & hoc nil est dicere. Nam neq; de illo, q̄ in fine vitæ pœnitet, neq; d' alio, cui tota vita pœnitētia fuit autor huius capit. vel quiuis alius salua reuelatione diuina, quod raro sit, potuit, vel potest asserere, quod bene hinc exeat, quasi illud ita esse sciat. Cum igitur de nemine sciret autor, q̄ bene hinc exiret, & de quolibet cō-

tritiōis

tritionis signa in vita fine monstrante præsumendū sit, q̄ bene hinc exit: 6
 in quomodo autor non præsumit bene hunc exire, vel nō præsumit asserere
 vita de his, quos in vita fine pœnitet, sicut de alijs, quos ante pœnituit
 Secundo ex mente gl. in summa supra eadē dist. responderi potest au
 ditorem his verbis voluisse nos terrere potius, quam dubitationē, q̄ in mēte
 non habebat, exprimere. Et ita potius ad terrorē dixisse se nō præsumere,
 sed dubitare & id genus alia i hoc & in. c. Si quis aut. & c. Nullus. infra ead.
 quam quia ita vir eruditus sentiret. Istamen intellectus mihi non placet.
 Quoniā hoc tribuere autori est dicere illū mentitū fuisse. Quandoquidē
 mendaciū est falsa vocis significatio cum volūate fallendi. c. Beatus, sub 7
 finē. 22. q. 2. & secundū hunc intelligendi modū verba illa: nō præsumimus,
 non sum securus, dubito & similia falsam continēt vocis significatiōē cū
 fallendi voluntate. Quia secundū hunc intelligendi modū aliud per illā
 verba significabat alijs & foris autor & aliud ipse concipiebat intus, & vo
 lebat auditores terreri & consequenter decipi. At contra doctrinā Augu
 stini est vllam ob causam mundi mentiri. c. Primū. 22. q. 2. Neq; etiā causa
 humilitatis ead. caus. & quaest. cum humilitatis. Neq; pro redēptione ca
 priuorum, vel pro morte vitanda. c. Super eo. de vsur.
 Tertio igitur respondeo aliud esse scientiam aliud præsumptionem, 8
 vt colligere est ex Bart. in. l. Admonēdi. n. 21. in fine. ff. de iureiur. Præsum
 ptionū autē multæ sunt species & multi gradus, vt ait Pan. in. c. fin. §. 1. de
 iureiuran. col. 2. n. 7. Alia quidē leuis, quæ solā suspiciōē parit, de qua in. l.
 In lege. Aquilia si deletū. ff. ad. l. Aquilā, de qua dicitur in. l. Absentem. ff.
 de pœnis. neminem per suspiciōes esse condemnandum. Alia vero gra
 uiolem, quæ opinionem parit, quæ suspiciōe maior est, minor tamen fide
 siue credulitate, de qua. l. 1. §. Eiusdē. ff. de testib. ibi. quid credas, aut parū
 probatum opineris. Alia & tertia, quæ fidem integram & credulitatem
 producit, vt patet per illum eundem. §. Eiusdē Et eleganter de more do
 cuit Bart. in. l. illa. Admonēdi. ff. de iureiur. n. 21. quæ frigidius retulit Pan.
 in. c. Tertio loco. sub finem de probation. Vbi hoc anno lectiōe ordinariā
 primæ sup hoc scripsim⁹. Itaq; suspicio, qua leuiter incipit quis vni parti 9
 adherere, minor est opinione, qua quis adheret vni parti cum scrupulo ta
 men & formidine. an pars altera sit vera. Opinio autem minor est. quam
 fides firma & credulitas, qua quis firmo credit ita esse. c. Firmiter. de sūma
 trinit. Fides autem & credulitas, licet incertitudine æquiparētur scientiā, tā
 men in modo differūt. Quia scientia per sensum, vel alium modum euidē
 tem quaritur, fides autem obscurioribus argumētis. Quod in libris poste
 riorum Analyticorum docetur a r̄duiorb⁹. & in prologo Magistri sentēt.
 Theolog. & Bartol. in. d. l. Admonēdi. Omnium autē minima est dubie
 tas, qua in neutra partem animus inclinatur. gl. in. l. De statu suo dubi⁹. ff. de
 testa.

10 testa. & gl. in rub. ff. de iuris & facti ignor. & Barto. in loco præcitato. Textus igitur noster, cum ait: Non præsumimus in fine vitæ poenitentem saluari. intelligendus est ita, ut certo credamus, licet suspicemur & forte ita esse opinemur. De aliis autem, quos ante mortis periculum poenituit, præsumimus, hoc est, certo credimus saluari.

11 Ex quibus inferitur primo esse coniecturam, quæ sufficiat ad certo credendum aliquem saluari & aliam, quæ non sufficit ad tantam fidem faciendam: sufficiat tamen (ut ita dixerim) ad semifidei quandam suspicionem vel opinionem, propter quam quis ad sepulturam admittatur ecclesiasticam. Pro quo ultra prædicta facit, quod diuersi gradus præsumptionis dantur. Datur enim gradus, qui sufficit ad condemnandum diffinitive reum. & datur alius, qui non sufficit quidem ad condemnandum reum, sufficit tamen ad deferendum actori iuramentum. Alius vero gradus, qui ad hoc non sufficit, sed mouebit iudicem ad deferendum reo iuramentum, quo purgetur. Alius vero, qui neque hoc operabitur, ut utiliter docet Panor. in illo. c. fin. §. 1. de iureiur. Unde & aliam appellamus præsumptionem violentam. c. Afferte mihi. de præsumpt. aliam probabilem. Poenitentia igitur in fine vitæ facta facit presumere ipsum saluari ad hoc, ut peccator absoluat & poenitentiae sacramentum ei concedatur, ut habetur in hoc text. & multis aliis in. c. 1. supra eo. citatis. & per consequens viaticum. c. Quod in te. de poen. & remissio. sepultura etiam. c. fin. de sepultur. c. A nobis. 2. de sentent. excōi. c. Fures. de furtis. c. Placuit. 23. q. 5. iuncta. gl. Non tamen efficit poenitentia talis, ut certo credamus eum saluari, sed solum, ut vel suspicemur, vel opinemur.

12 Inferitur secundo quiddam moribus apprime conducens. Illud Seruatoris Matthæi. 7. Nolite iudicare & non iudicabimini. intelligendum esse de iudicio fidei & credulitate certa de argumentis & coniecturis ad illud probandum non sufficientibus procedente iuxta ea, quæ Thomas declarat secunda Secundæ. q. 60. art. 3. Vbi eleganter alter Thomasa tradidit suspicionem & opinionem ex minus legitimis argumentis manantem non constituere mortale peccatum. Quod maxime memorabile duco pro his, qui se mortaliter peccasse putant, si qualemcumque de proximo malam opinionem sine grauibus iudiciis concipiunt. Quoniam, ut perfecti hominis est de proximo semper minus mali concipere & minorem mali opinionem, quam

14 argumeta ipsa iusta producant, ita credere omnem eiusmodi opinionem esse peccatum mortale quidam error animæ bonæ pestilens est, quo frequenter mortaliter peccat, alioqui non peccatura. Quoniam, qui contra conscientiam facit, ad gehennam ædificat. c. fin. de præscript. ad Roman. 14. & c. Ex his. 28. q. 1. Ex quibus desumitur illa regula, omnem hominem, qui credit aliquid esse peccatum mortale & facit illud, mortaliter peccare: quauis vere solum esset veniale, vel nullum peccatum. de quo late dicam in. c.

Siquis

Siquis, infra ead. Quartus intelligēdi modus desumi posset ex his, quae late dicam in. c. Si quis autem. n. 103. & sequentibus. Vbi cōcludam posse credere quem aliquid in alium finem & nō credere in alium. Et ita dicam⁹ praeiudicium quidem & credendum eum, qui in vitæ finē pœnitet, seu pœnitentiæ signa ostendit, saluari ad effectum ipsum sepeliendi, pro ipso publice orandi & id genus alia: non tamen ad effectum toto corde & tam integro affirmandi vere ipsum esse saluū, ac si sanum pœnituisset.

¶ Tert. Dico tibi, quod securus es.

Colligo secūdo ex his verbis cum, quem sanū pœnitet, securum esse de gloria aeterna. Confirmatur per. c. Si quis autē infra ead. quod habet. Tria genera personarum⁹ secure hinc ad gloriā exire. Nempe baptizatu⁹ qui mox a baptismo morit: baptizatu⁹, qui non peccauit: qui peccauit etiā sed sanus pœnitentiā egit. Faciūt & verba illius cap. postrema: Tene certū & dimitte incertum. Quoniam per certum intellegit pœnitentiā in sanitate factam, per incertum pœnitentiā in morbo graui assumptam.

Contra tamē hanc conclusionem facit⁹, q̄ nemini dabitur aeterna gloria, cui nō prius concessa fuerit ea, quae gratū Deo facit, gratia iuxta illud. Psal. 83. Gratiam & gloriā dabit Dominus. Prius ait gratiam & postea gloriā. Facit illud Apocalyps. Beati. mortui, qui in domino moriūtur. hoc est, in gratia & amicitia Domini. quasi dicat, alios nō esse beatos. Facit ad hoc. 40. d. c. Quaelibet occulta loca sine gratia Dei hominem saluare nequeunt. Optimus textus ad Romanos. 6. Gratia Dei vita aeterna. Per quē Thomas prima Secundæ. q. 114. art. 2. cōcludit neminem sine gratia mereri vitam aeternā, & in. q. 111. art. 3. concludit e quinque gratiæ effectibus, quos ibi enumerat, esse ad gloriā perducere. Et p^o part. q. 23. art. 5. in fine corporis quæstio. habet gloriā ex meritis, merita ex gratia, gratiam vero ex diuina manare voluntate. At nemo nouit se, vel alium gratiā illam, quae gratum Deo facit hominem, habere iuxta illud Iob. cap. 9. Et si simplex fuero, hoc nescit anima mea. Quod refertur in. c. fin. de purg. canon. Et illud Apostoli. 1. ad Corinth. 4. Nil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Et illud Ecclesiastæ. 9. Nemo scit, an sit odio, v^t amore dign⁹. Per quē ita determinat Thomas. 1. Secundæ. q. 112. art. 5. Quo ergo modo audeat autor huius. cap. dicere illi, qui sanus pœnitentiā agit, securum esse? Adde quod Beat⁹ illē Hilarion. Hieronymo autore iam iam efflaturus animā dixit ei. Egredere qd times? Egredere quid dubitas anima? Septuaginta prope annos seruisti CHRISTO, & mortem times? Per quod constat etiam virū illū sanctissimū post tot pœnitentiā, vel potius bene meritorū annos de suā animæ salute de sua aeterna gloria nō omnino securum fuisse.

Ad

ad peccandum, quæ nostra miseria est, sufficit liberum solum arbitriū secundum Magistrum, & omnes in Secundo sententia. d. 28. ad bene merendum autem non sufficit sine gratia. c. fin. & præcedentibus duobus de consecr. dist. 4. At supra diximus in. c. 1. supra ead. bene mereri quem posse quolibet tempore ergo & male mereri poterit. Quarto facit, quod cæteris paribus actus exterior non adiicit, neque minuit bonitatem, vel malitiam actus interioris. Quod probat Thomas receptus prima Secundæ. q. 20. & diximus in. c. Magna. ubi selectus in hoc textus, supra dist. 1. At in vitæ fine potest agrotus vota peccandi habere pessima non solum circa spiritualia, sed etiam carnalia peccata. Ergo quamlibet morti propinquus peccare potest. Facit, quod omnium una et constans opinio est tunc militem CHRISTIANUM maxime a cacodæmone bellis, quibus subuertat, impeti. Quod ille dolo plenus & arte Pelasga, siue maligna nullatenus tætare, nisi, quem inuadit, miles peccare posset & cadere.

Ad textum ergo nostrum respondeo primo intelligi posse illum de peccatis exterioribus, quæ sine corporis viribus, quæ desunt agrotis, committi nequeunt. Secundo intelligi potest de actu peccandi cum oblectamento, vel de actu peccandi solito modo.

Ad alia vero textum confirmantia respondeo primum eorum procedere in his, quibus nullus ratio est usus. Quos certum est non magis, quam bruta peccare per ea, quæ allegantur in argumento. At autor de talibus hic non agit.

Ad tertium concedo CHRISTVM peccare non potuisse. quippe, qui non purus homo, sed etiam Deus & est & erat perfectus. Deus autem, cum omnia possit, peccare tamen non potest. §. fin. supra. dist. 2. Beati autem non essent beati, si certi de sua beatitudine perpetuo futura non essent. & ita secundum legem illi peccare non possunt. Virgo vero illa mater, quæ peccatorum est patrona, in gratia confirmata erat & etiam Apostoli saltem in hoc, ne mortaliter peccare possent, itaque verum est neminem in viuis agere qui peccare nequeat, præter eos, qui rationis usu carent, & præter quos Deus sua, quæ maxima est misericordia, & munificentiâ in sua ita fixit amicitia, ut ab ea nequeant auelli.

IN GLOSSAM PRIMAM.

HÆC glossa soluit unam oppositionem. Textus habet in vitæ fine constituto penitentiam dari posse & ab eo illam accipi. At in. c. 26. q. 7. Theodorus ait infirmis in periculo mortis constitutis non esse imponendam penitentiam, sed solum notificandam.

Glossa ita contraria hæc componit, ut hoc. cap. secundum illud intelligamus, nempe, quod agrotus, penitentiam accipit tanquam notificatam, non vero tanquam iniunctam. Posset & aliter solui per illud verbum penitentiam in hoc

in hoc textu positū intelligēdo pœnitentiæ sacramentū. i. absolutionem illā sacramentalem, imo quæ sacramētum ipsum est. quia sacerdos pœnitentem a peccatis absoluit. Per verbum autem pœnitentiā in illo. c. 1. 26. q. 7. positum intelligēdo satisfactionem pro peccatis faciendam. Illa enim in articulo illo constituto non est imponēda, sed notificāda.

Contra tamen hunc intelligēdi modum, & ita, q̄ pœnitentiā etiam satisfactoriā nō solum nota fieri potest, sed etiam imponi, facit primo, quod nulla huius differentiæ alia ratio reddi potest, quam, q̄ illā viuēs implere non posset. Sed hæc ratio propter multa est inefficax. Primo, q̄ satisfacere possumus Deo nostro misericordissimo, per opera, quæ nobis subeunda sunt necessario, vel lege id iubente, vel natura ipsa cogēte, quod late ostēdimus supra. c. q̄ vult, dist. xxi. facie. n. & Probat Thomas a Vio de satisfactione. q. 1. & Adrianus de pœnitent. q. pen. Ergo & dolor quem patitur ægrotus: & mors ipsa, quā est passurus, in suorum peccatorū satisfactoriā iniungi potest. Secundo, q̄ qui sacerdos iniūgit ægrotō pœnitentiā, iniūgere potest illam, vt impleat, si a morbo illo conualuerit. Tertio, q̄ illa per amicos impleri potest. c. 1. 26. q. 7. Quarto pœnitentiā iniuncta infirmo eam efficere non potēti nil nocet: prodest autem eam perficere, si posset volēt. Ergo vtile fuerit infirmis & iam iam morituris pœnitentiā iniungere satisfactoriā. Quinto multorum in quibus est Thomas de Vio est nō con-
 32 remēda opinio si indulgentias a Summo Pōtifice cōcessas tunc demum his, quibus concedūtur prodesse, cum ipsi eo sunt animo, vt pro virili Deo sua oberrata satisfacere proponant. At multis multa indulgentiā in mortis articulo lucrificandæ conceduntur. Ergo tunc maxime videtur imponenda pœnitentiā & iniungēda satisfactoriā: vt, dum ægrotus illam acceptat, et illam, si sanari contingat, aut, si posset perficere, proponat, si aliud nō
 33 dissoluatur secure lucrificat indulgentias. Et si per hanc ipse rationem a cōmuni sententia discedo & credo vtile ac salubre ægrotis esse, vt eis iniungatur pœnitentiā. Non quidem tunc tunc per ipsummet subeunda, si aliud ab eo, quem patitur, vel passurus est morbi, vel mortis dolore imponatur. Sed vel per amicos ante ipsam mortem perficienda, vel per indulgentias tollenda, vel post morbum expulsū sustinenda. Neq; obstat
 22 c. 1. 26. q. 7. Illud enim intelligēdum est de iniunctione pœnitentiæ mox ab
 23 ægrotō implendæ, quod fieri non debet

Tertius. c. 3. Qui egerit. Idem August.

Qui egerit poenitentiam veraciter et solutus fuerit a ligamēto, quo erat astrictus et a CHRISTI corpore separatus et bene post poenitentiam vixerit, sicut ante poenitentiam viuere debuit post re-

con-

conconciliationem, quando cumq; defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non priuabitur, a populo diaboli separabitur.

SUMMARIA.

Pœnitentiã iniunctã, qui peragit, purgatorium euadit: modo pœnitentiã æqua fuisse peccatis delendis. n. 2.

Opinio glossæ & nostrorum cõmunis relicta.

HOC TEXTV in illis verbis: ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non priuabitur, a populo diaboli separabitur. coniunctis, quæ præcedunt, colligi videtur, quod asseuerat. gl. i. nepe illũ, qui pœnitentiã pro aliquib; peccatis egit, pro illis nullam esse in purgatorio passurũ pœnam. Facit. §. fin. infra ead. qui habet eum, quem in vitæ fine pœnitet, licet veraciter pœniteat, non tamen omnem euasurum pœnam, sed igne purgatorio purgandum. Quod non alia ratione dicitur, nisi, quia pœnitentiã illi non potuit iniungi, vel iniuncta non impleri. Hæc tamen conclusio intelligenda est, sicut modo, quam pro illis subiuit, pœnitentiã æqua fuisse peccatis illis, pro quibus imponitur, penitus delendis non autem alias. Vnde si ob iminentem mortem, vel aliquam aliam ob causam minus sufficiens pœnitentiã fuit iniuncta, licet illam perficiat pœnitens, non tamen ob hoc a purgatorio liberabitur igne secundum Thomam, Paludan. & omnes alios in Quarto. d. 20. Quamuis. gl. hæc contra sentire videatur & etiam. gl. in c. Mensurã. supra dist. 1. & Pan. in c. De, qui. de pœnit. & in c. 2. de emptio, cum aliquot aliis, quos retulerat ibi Burgenfis. Quam opinionem esse falsam monstrauimus in illo. c. Mẽsuram & in extrauag. 1. de pœnitent. & remissi. quãdo illam Salmaticæ intermisso tantisper. §. In leuitico. de pœnit. d. interpretabamur. Vbi gl. 8. mihi singularis verius loquuta fuit consentiens Thomæ ac aliis præcatis.

Tertus. c. iiii. Si quis autẽ. August.

SI quis autem te. & infra. Baptizatus ad horã securus hinc erit, agens poenitentia & reconciliat; cum sanus est, securus hinc erit, agens poenitentia ad vltimũ & reconciliatus, si securus hinc erit. ego non sum securus. Unde securus sum dico & securitatem do: Unde securus nõ sum, poenitentia dare possum, securitatem dare nõ possũ. Et post pauca: Sed vnde scis [inquit] ne forte Deus dimittat tibi? Cerum dicis. Illud scio, hoc nescio. Nam ideo do tibi poenitentia, quia nescio. Nam si scirem, nil tibi

tibi prodesse, non tibi dare. Item, si scire nil tibi prodesse, non, te admonere, non te terrere. Due res sunt: aut ignoscitur tibi aut non ignoscitur. Quod horum futurum tibi sit nescio. Ergo te ne certum dimitte incertum.

SVMMARIA.

- 1 Gloria de aeterna secura tria hominum genera mori, non securitate, quam scientia parit, sed quam fides & credulitas. n. 2.
- 3 Certa pro incertis non omittenda, hoc est, clara & indubitata pro dubiis & obscuris. n. 22. Quod est verum in bonis & non malis. n. 24. Verum etiam, quando certum cum minus certo concurrat. n. 25. modo sint paria. n. 27. Regulariter autem hoc consulitur, non precipitur. n. 30. etiam quoad casum speciale huius. cap. si ius tantum diuinum attendas. n. 32. quamuis iure humano attento quandoque sic. n. 33.
- 4 Dubio peccandi, qui se exponit, peccat. & ideo, quod dubitatur an sit mortale, an veniale, confitendum est. n. 5.
- 5 Scrupulosus quandoque credit se aliquod peccatum confessum, vel preces horarias dixisse, quae tamen, an fecerit, nescit. Quod declaratur & ampliatur nouissime & utiliter. n. 76. & 77.
- 7 Opinio doctoris excusat.
- 8 Appellatio vere iniusta probabiliter tamen habita pro iusta excusat ab excommunicatione & irregularitate.
- 9 Scire quid, credere quid. n. 10. opinari quid. n. 11. dubitare quid, scrupulus, seu scrupulum habere quid. n. 13.
- 14 Scientia & fides, siue credulitas in quo differunt & in quo conueniunt. In quo item fides & opinio. n. 15. opinio item & dubitatio in quo. n. 16. & ideo haec quatuor contraria sibi esse mutuo, non autem scrupulus, idem. 20.
- 18 Certum nobis, quod credimus & scimus, incertum quod dubitamus, vel opinamur.
- 19 Haereticus non est quis ob dubitationem subitam, siue sub reptitia, saltem haereticus mortaliter.
- 21 Opinio Scoti laudati declarata.
- 22 Certum quid significat in hoc capit. & quid incertum.
- 23 Certum & incertum nomina generalia variis de rebus dicuntur.
- 26 Restituere plus debet, qui nocuit rei productae, quam producendae, lucro quaesito: quam quaerendo.
- 28 Precium rei litigiosae ob dubium litis euentum minuit, & magis, quo magis est dubius.

- 29 Intellectus verus illius versiculi: Ad præsens oua. &c. & similia.
- 31 Bona temporalia maiora nemo, vt plurimū, tenetur minoribus præferre, quamuis possit.
- 34 Tutior pars in rebus agendis eligitor. consiliū est non præceptū regulariter, quod in vtroq; foro tenendum. n. 35. quæ conclusio differt ab illa: in dubiis parstutior eligitor. 36. quæ semper est in vtroq; foro præceptū in casibus, in quibus id iura declarant. n. 41. Et quādo vera dubietas est in re mores, vel fidē tangēte catholicā. n. 42. & 56. Ergo nō in grāmaticis. n. 43. nō quo ad disputationē. n. 44. Quod postremū in concionibus cauendū. n. 45. imo & in disputationibus & prælectiōibus. 46. & assuetudo id faciēdi mala. n. 47. Adde, q̄ habent. n. 57.
- 35 Opinio Panor. parum exacta, quæ tamen saluatur. n. 40.
- 37 Forum exterius duplex penitus exterius & mixtum.
- 38 Intellecti sdicti Innocētii in. c. Ad audientiam. de homicid. parum a Panor. & aliis posterioribus intellecti.
- 39 Irregularitatis contrahendæ casus.
- 43 Tutiozem partem eligere non est præceptū in grāmaticis & aliis animā non tangentibus.
- 48 Dubietatis ratione non peccat, qui credit, quā sequitur opinionē esse veram, licet alio respectu frequenter peccet. 52. Nam & verā eligēs aliquando peccat. 51. excusatur autem, qui falsam sic & sic eligit.
- 49 Intellectus cap. 1. de hæretic.
- 54 Pœnitentis iudicio confessarius nonnunq̄ acquiescit.
- 55 Fidei ac morum error coaquatur.
- 57 Peccat, qui facit quod magis, vel æquæ putat esse peccatum ac contrarium eius. Imo & qui facit, quod magis putat, siue opinatur non esse peccatum. 58. non tamen qui credit aliquid, licere licet scrupulū habeat in contrarium. n. 64.
- 59 Peccatū euētus rei nō auget nisi præuisus esset, vel p̄uideri debuisset.
- 60 Opinio Cācellarii Parisiensis omissa.
- 61 Dubietatis, vel formidinis ratione tunc demū peccatur, quando illæ in specie & in ipsa operatione occurrunt: non tamē refert, an ex parte appetentiæ, vel ex parte rationis nascantur. n. 63.
- 62 Iustitiæ diffinitionis vera & clara interpretatio vbi.
- 65 Scrupulosi cōtra scrupulos frequēter & fortiter agere salubre, modo id faciat animo prius a dubio, licet non a scrupis liberato. n. 72.
- 66 Confessarius pœnitēti cōtrarius in opiniōe absoluet ne ipsū: absoluet
- 68 Tolerare verbo plus, quam tolerare factō. (n. 67.)
- 69 Intellectus cōmunis. c. Quia circa. de cōsang. confutatur efficaciter, & verus ac germanus accōmodatur. n. 73.

- 70 Matrimonium nullum non ratificatur sola dispensatione legitima superveniente
- 71 Monere nemo tenetur eum, qui peccat ob ignorantiam iuris, saltem humani, quod ipsum a peccato excusat, si tertii praedictum non vertit, imo aliquando monere malum esset. n. 72. Idem de ignorantia facti probabili. n. 73.
- 74 Peccati originalis expertus fuit Virgo mater.
- 75 Medicus, qui non potest consulere quiddam aegrotum, potest ei dicere sine peccato se aliorum opinioni adherere posse.
- 79 Peccat alter frequenter propter dubietatem ubi alter non peccat. Et ideo in rebus controuersis neminem facile damnandum. n. 80.
- 81 Dubitantem non excusat superioris praecipitum, si dubietatem cum credulitate non commutit.
- 82 Conscientiam, qui contra suam, vel animi dubietatem agit, legem transgreditur naturalem & quomodo id deducatur. n. 83.
- 84 Vxor de seruitute probabiliter dubitans etiam praecipiente ecclesia non reddit debitum.
- 85 Intellectus novus illius Ap[osto]li: omne quod non est ex fide. & c. fin. de praescript.
- 86 Conscientiam contra suam etiam erroneam nemini, villo casu agere licet etiam praelato praecipiente. n. 95.
- 87 Vxor non tenetur marito furioso reddere debitum, si mortem probabiliter timet corpoream, neque quoties timetur magna deformitas foetus. n. 88.
- 89 Bonam fidem dicitur habere, qui malam non habet.
- 90 Intellectus. c. Dominus. de secund. nupt. ab Adriano acomodatus confutatur. alius item coloratus confutatur. n. 93. tertius item coloratus ponitur. n. 99. sed confunditur. 101. quartus novus & verus. n. 102.
- 91 Conscientiae forum tangit. c. Inquisitioni, de sent. exco[m]icat. & etiam, c. Dominus. de secund. nupt. contra Adrianum. n. 92.
- 93 Dubium an licite agitur vnum duobus contrariis, de quorum quolibet dubitatur an liceat: concluditur non posse. n. 94. nisi prius deposita dubietate. 99.
- 96 Dubietas animi aequae ac conscientia erronea deponi potest. imo ceteris paribus facilius. n. 97. & ideo non excusat a praecipito superioris implendo: licet illa durante non possit illud iuste impleri. n. 100.
- 98 Docere rudem facilius, quam docere vera eum, qui falsa est doctus.
- 103 Credere quis potest aliquid ad vnum effectum & non ad alium, quod septem probatur exemplis usque ad. n. 109.
- 110 Excommunicatum peccatorem, vel irregularem putare se, & quoad alia potest & non quoad alia.
- 111 Opinionum grauium doctorum noua concordia.
- 112 Credere quis potest aliquam suam esse coniugem, quoad reddendum debitum, & non quoad exigendum, sed non contra, saltem iuste.
- 113 Re sua quis etiam abuti potest, quoad forum exterius, non interius.

- 114 Dubia in re superiori parendum quidem, sed nisi dubietate reiecta, saltem ad illum effectum non pareri iuste.
- 115 Conscientia dupliciter deponitur.
- 116 Intellectus. c. Inquisitionis. quoad unum propositum, & quoad aliud, n. 117 & aliud, n. 122. & ad aliud, n. 125. & ad aliud, n. 126.
- 118 Sciens impedimentum matrimonii a dubitante super illo differt & non differt, & idem feres. 121.
- 119 Credens aliquid esse peccatum non potest illud iuste agere, etiam superiore precipiente.
- 120 Conscientia erronea semper ligat, vel ad sui depositionem, vel ad sui executionem.
- 122 Sciens matrimonii impedimentum a credente illud differt & non differt.
- 123 Fides, vel credulitas sola voluntate perditur, licet non sola voluntate, sed adiuncto illi aliquo motivo quaratur, n. 124.
- 127 Intellectus. c. Laudabilium. ut licet pend.
- 128 Conscientiam contra suam iudex nunquam iudicat, licet receptus videatur iudicem aliquando aliter iudicare secundum scientiam publicam, quam iudicaret secundum scientiam privatam, n. 129.
- 130 Peccant iudices, qui ob opinionum varietatem dubitantes alteri parti gratificantur, vel pro favorabili causa pronunciant, nisi prius illa dubitatio de animo expellatur, 132.
- 131 Instrumentum pro dote presumitur altero prius.
- 133 Iudicem non semper oportet credere ius esse parti, pro qua pronunciat, sed satis est, quod credat pro eo pronunciantum esse: quanquam, ut amico gratificetur utrumque necessarium est, 134.
- 135 Conscientiam offensam, vel dubietatis animam exequuta circumstantia confitenda secundum Adrianum, imo non confitenda, saltem expressim, 136.
- 137 Miles quis & negociator licite fit.

Hoc cap. intelligitur primo tria esse hominum genera, qui securi & de sua aeterna salute certi moriuntur: nempe qui a baptismo statim moriuntur, & qui a baptismo semper vixerunt innocentes, & qui post baptismum peccaverunt, sed sani poenitentia egerunt. Quartum autem genus, scilicet eorum, qui post baptismum peccaverunt, & in vitae finem poenitentiam distulerunt, parum securos & parum certos mori. Et quoad priora quidem tria hominum genera intelligi debet textus de certitudine ac securitate, quam iusta praestat fides, siue credulitas: non de illa, quam scientia & evidens notitia. Quartum vero genus de illa incertitudine, quam suspicio vel opinio parit: non autem de illa, quam pura dubietas producit, iuxta quae in cap. Si quis positus, n. 20. latius dicta sunt. & quae docet gl. in l. De iuo statu dubius, ff. de testament. s. illum esse in aliqua

re dubiū, cuius animus in neutra partem contradictionis inclinatur. De quo abundantius infra eodem tractabitur.

Textus. Tene certum, dimitte incertum.

- 3 Colligitur secundum certa preferenda incertis & indubitata bona dubitatis. Facit, quod tutior in dubio pars eligenda est. c. Iuuenis. de sponsal. quod secundum communem opinionem habet in dubio presumendum esse, quod sponsus tentauerit cognoscere sponsam, etiam septennio minore, si eam habebat in domo traductam: quo impedimentum publicae honestatis inter illum & sponsae consanguineas inducatur. Facit. c. Ad audientiam. de homicid. quod habet cum se debere putare irregularem, a quo percussus quis mortuus est, si dubitat, an illius vulneris occasione mortem obierit. Is etiam, qui cum aliis percussit alium, si nescitur, cuius ictu occiderit, irregularis est iudicandus. c. Significasti. 2. de homicid. Facit. c. Sicut. 4. d. Et quod in re dubia certa non fertur sententia. c. Graue. 11. q. 3. Facit ille vulgaris adagio: Vtilior est in manu passer, quam vultur volans. Et ille apologus Aesopicius, quo ridetur canis relinquens frustum carnis, quod ore gerebat, ut umbram illius, quae maior in flumine videbatur, caperet. Facit. l. Cum hi. ff. de transact. adiuncta gl. 1. quae habet: Ad praesens oua cras pullis esse meliora. Et illud Claudiani: Omne futurum despiciunt suadentque praesentia fructum. Facit & ille alter adagio Hosti. Fugienti pensar gēteus. Quia vtilius est, licet gloria minor, vincere sine pugna, cuius varius est euentus. 2. Reg. 11. Facit & illud Ecclesiast. 3. Qui amat periculum peribit in illo. Per quod communis opinio habet eum, qui facit aliquid de quo est dubium, an sit peccatum mortale, nec ne mortaliter peccare secundum Tho. receptum Quolibet. 8. art. 13. Vnde communis opinio in Quarto dist. 17. docet teneri quem ad confitendum peccatum veniale, quando dubitat, an sit mortale, nec ne. Facit, quod qui scit famam esse de se, quod excommunicatus est, debet se excommunicatum putare. c. Illud. de cleric. excom. ministrante. Fortissime vrget, quod Tho. in illo articulo. 13. expresse ait eum, qui sequitur opinionem magistrorum peccare, si eorum opinio falsa esset. Quia se (inquit) piculo committit peccandi.

- 4 Contra tamen haec facit. c. Ex literis. de probationi. & c. Cum sint. de regul. iur. lib. 6. quae habent in dubio pronunciarum pro possessore. Secundo facit, quod Innocent. receptus in. c. Ad audientiam. de homicid. in fine dicit neminem in dubio esse iudicandum irregularem. Facit illud singulare Thomae a Vio in verbo Confessionis. s. conditio scrupulosum, qui nescit, an aliquod peccatum fuerit confessus anno superiore, si mediocriter diligentiam tunc adhibuerit, debere & posse credere se fuisse illud confessum. quod ipsum repetit in verbo Scrupulosorum. Facit & illud Maioris in Quarto. d. 12. q. 7. col. 2. cum, qui coepit preces horarias, quas laudes vocat pronunciarum & contemplatione diuinorum, vel aliorum raptus aduertit se versum postremum illarum pronunciarum

pronunciante, nec recordatur, quæ intermedia pronunciarit, posse & debere credere se omnia illa pronunciasse, si ea memoria teneat & solitus est sine libro integra dicere. Facit gl. singularis, quæ secunda est. c. Capellanus. de feriis. quæ habet non esse peccatum adherere opinioni, quæ illa esset falsa, quando sunt contrariæ doctorum sententiæ. Quæ gl. multis commendatur & in his Alexandro consil. i. 2. volumi. Facit gl. memorabilis, quæ pen. est. c. Solet. de heretico. lib. 6. quæ habet eum, qui post appellationem excommunicatus celebrat, si fidit appellationi, secure celebrare, etiam si forte appellatio ipsius non erat legitima, sed ipse putabat esse legitimam, neque incurrit irregularitatem, licet postea constet illum fuisse iuste excommunicatum secundum Perusinum ibi & Pan. in. c. Pastoralis §. Quia vero. col. 4. de appel. Facit, quod in dubio miles sub principe suo iuste belligeratur & iuste occidit hostem. c. Quid culpatur. 23. q. 1. Postremo facit, quod dubia in meliorem partem interpretamur l. Merito. §. Pro socio. & c. 2. de regul. iur. Tandem facit, quod nisi hanc partem teneamus mille opiniones ad salutem necessarias iam pridem receptas, quibus tota vitur ecclesia, explodere oportet ab ea. Recepta enim est a Richardo & ab aliis, ut plurimum opinio Thomæ in Quarto. dist. 17. q. 3. art. 1. q. 3. non teneri quem statim post lapsum in peccatum mortale illud ore confiteri sub noui poena peccati. At contra tenuit ibidem Diuus Bonaventura, quem aliqui sunt sequuti. Constat autem hanc posteriorem opinionem esse tutiorem. Ergo si tutior est tenenda, prior, qua fere tota vitur ecclesia, explodere oportet. Beatus item Raymundus in Summa tenuit communicare excommunicato, etiam extra sacra peccatum esse mortale. At Thomas in Quarto 18. d. receptus ab aliis ibidem & a Io. And. Pan. & cõi in. c. Sacris. de his, quæ vi. ait eam cõicationem regulariter esse veniale peccatum. At constat tutiorem esse Raymundi sententiã. Recepta est etiam, ut plurimum opinio Thomæ de nõ cõfiteñdis necessario circumstantiis oibus, sed tantum illis, quæ numerum, aut speciem mortalis peccati mutant, vel augent, ut supra in. c. 1. dist. 5. annotatio. prima diximus. At constat tutiorem esse alteram opinionem. Ergo vel nõ sunt semper eligenda tutiora, vel mille veras easdemque receptas sententiã sumuntur ab ecclesia exploduri.

Quo hæc omnia conciliant, dicendum arbitror primo aliud esse scire, aliud credere, aliud opinari, aliud dubitare, & aliud scrupulum habere. Scit, qui veritatem visu perceptam in mente retinet gl. mihi sing. in. l. 2. §. antep. ff. de aqua pluuiã. arcend. Per visum autem in hoc proposito intelligendus est ois sensus. Quod sentit Bartol. allegando illam gl. in. l. 1. col. 2. ff. de interrogat. action. ab oibus receptus. Ego autem intelligo etiam visum interioris animæ: siue ille fiat per argumentationem scientificam & demonstratiuam, quæ scire facit, l. Scire. ff. de legib. & docet Aristot. receptus in libris Posteriorum: siue id fiat per notitiã intuitiuam mente sola sine sensu perceptam, qualem Beati de deo suo habent, qualem damnati de sua poena, qualem & anima

- carcere hoc inclusa de se suisque multis actis secundum quae omnes tradunt in
 10 prologo Sententiarum. Credere autem est firmiter adherere alicui iudicio:
 non eo, quod vidit, sed ob aliorum relatione secundum Bartol. ibidem ab omni
 bus receptum. Quod etiam satis sentit gl. in d. §. antepen. Cui tamen defini-
 tionem addendum est propter proxime dicta: Neque ideo adheret, quod argu-
 mentatione demonstrativa, vel mentis intuitu a visu corporeo & aliis sensu-
 11 bus semotis percepit. Opinari vero est adherere uni parti contradictionis
 non tamen firmiter, sed cum formidine, ne pars altera sit vera. Facit gl. præ-
 dicta & gl. in l. Si duo. §. pen. ff. vti possid. Tradit Bartol. in l. Admonedi
 12 ff. de iure iur. n. 21. Dubitare vero est animum applicare ad plura & nihil eli-
 gere gl. recepta in l. De statu. ff. de testamet. & in rub. ff. de iuris. & fact. quae
 13 dubitationem appellavit titubationem. Adde, quod aliud est scrupulus. Est
 enim habere argumentum, vel apparentiam aliquam contra id, quod vel scit, vel
 credit opinatur, vel dubitat secundum mentem Cancellarii Parisiensis in tit.
 de regal. moral. qui est primus secunda partis operum eius col. 2. Et tradit
 Adrianus Quodlibeto. 2. fol. 28. pagina. 2.
 14 Ex quibus inferitur scientiam & fidem, siue credulitate convenire in eo
 quod utraque est certa & firma sine ulla vacillatioe. c. Firmiter. de summa Trinit.
 Differunt tamen, quia scientia est clara, quippe quae ex visu, vel alio sensu, vel
 alio mentis intuitu manat & ita est clara. Fides autem obscura, quippe quae
 ex auditu est. Quod eleganter explicat Paulus ad Corinth. 13. cum ait: Vi-
 demus nunc per speculum & in aenigmate, tunc autem facie ad faciem. quasi
 diceret vir spiritus Dei plenus: In hoc saeculo fide, siue credulitate habemus
 certam quidem notitiam, sed obscuram: tunc autem in alio saeculo scientiam ha-
 bebimus eorum, quae nunc credimus. Quia tunc videbimus, quod nunc au-
 dimus. Facit c. In domo. de poenit. d. 4. iuncta gl. 7. quae citat illud Gregorii.
 Fides non habet meritum, ubi humana ratio praebet experimentum.
 15 Inferitur secundo, quod credulitas & opinio conveniunt in eo, quod utraque obs-
 cura est. At differunt, quia fides, siue credulitas certitudine habet & firmita-
 tem: opinio vero incertitudine & infirmitate. Quod docet Bartol. in illo
 n. 21. & probare videtur textus in l. 3. §. Eiusdem. ff. de testib. in illis verbis:
 Quid cui credas, aut parum probatum opineris. Et noster pater Augustinus
 16 in lib. de mendacio col. 4. docet. Opinio vero & dubitatio conveniunt qui-
 dem in vacillatione & infirmitate: differunt autem, quod opinio magis adhae-
 ret uni parti, quam alteri, dubitatio vero minime.
 17 Ex quibus inferitur tertio haec quatuor sibi mutuo esse contraria, neque
 in eodem posse considerare subiecto. Scrupulus autem, quia non est iudicium,
 sed potius apparentia & argumentum contra iudicium, vel pro iudicio, con-
 currere posse cum quolibet eorum quatuor. Quod magis apparebit ex his
 quae in septimo dicto infra ponentur.

Inferitur

Inferitur & quartof quod scitur, vel creditur, certum esse, quoad scientē 18
vel credentē: quod vero in opinione sola est, vel dubitatione incertū: serup-
pulum autē neq; tollere, neq; addere certitudinem, vel incertitudinē, sed
solū sollicitare mentē, quo vel iudicium conceptū exuat, vel nouū induat.
Quinto inferitur in hoc cap. dici certū non solum, quod scitur, sed etiā, qđ
creditur, vel quod credi a viro prudente debet.

Contra hęc tamē omnia facit, qđ Io. And. & Pan. recepti dixerunt in. c. 1.
de hęretic. eum dici dubiū in fide, qui contrarium eius, quod dicitur fides, *ut infidelis et ita*
credit firmiter, vel pertinaciter: non autem illū, qui in tali dubitatione nō *ubi, et igitur non obstat*
perseuerat. Ergo dubitatio cū fide ac credulitate considerari potest. Et Sco-
tus in. 3. d. 23. dixit fidē non excludere omnē dubitationē: sed dubitationē
vincentē & trahentem in oppositū credibilis. Qui etiā in dist. 24. dixit no-
ticiam prophetarum ideo fidem certiore fuisse: quia hęc aliquam ad-
mittit dubitationem, illa vero nullam.

Ad horū primum respondeo Io. And. & Pan. dicta reducenda esse ad in-
tellectum prædictum, vel verius intelligēda esse de subita & surreptitia 19
dubitatione, quam fides catholica satis admittit, quoad hunc effectum, vt
non dicatur hęreticus mortaliter, vel infidelis, cui contingit illud. Et hanc
esse illorum mentē constat ex his, quæ in illo cap. primo ipsi de primis mo-
tibus dicūt. Non autem sunt vera, quantum ad hoc, vt vno eodemq; mo-
mento actualem fidem quis habeat vnus conclusionis & dubitationē etiā
actualē eiusdē. Quia secundū Hugonē de. S. Victore. lib. 1. de sacramēt.
parte. 10. q. 2. Fides est certitudo animi de reb⁹ absentibus supra opinionē
& infra scientiā constituta. Certitudo est, quia, vbi adhuc dubitatio, ibi fi-
des nō est. Et iterum ibidem ait: Plus est fide stare, quam mutari existima-
tione. Et Augusti. 8. de trinitate. c. 5. vult in iis, quæ sunt fidei, nō esse licitū
dicere, forte, quia dubitationē importat. Vnde ait salua fide licet dicere:
forte virgo Maria talem faciem habebat. Forte autem de virgine Maria
nat⁹ est CHRISTVS nemo salua fide GHRISTIANA dixerit, Colli-
gitur etiam ex Bartol. in. l. Admonendi. ff. de iureiur. n. 25. F non solum du 20
bitationē, sed neq; suspicionē, neq; opinionē de vno concurrere posse cum
credulitate & fide oppositi, imo neq; de eodem haberi opinionem & fidē.
Sed hac veniente illā cessare. Quod erudite sensit Iurisconsultus in illa. l. 3.
§. Eiusdem. ff. de testib. in verbis supra relatis. Dicta vero illa Scoti ita sūt
accipienda, vt non putemus virum, cuius animi subtilitatē & acrimoniā 21
iure mireris, tam crasse putasse, vt sentiret fidē & dubitationē eiusdem si-
mul in eodē intellectu posse considerari, sed solum credidisse fidem eius, qđ
est credendū cum dubitatione modi, quo id debeat intelligi, frequenter cō-
uenire. Sicut dicit Ambrosius illud Mariæ ad Angelum: Quomodo fiet
istud? Non fuisse verbū dubitatis, sed modū inquirentis eius, qđ credidit.

Reuelatis autem prophetarum ita manifesta erat, ut neq; in dicto, neq; in modo illius intelligendi vllam relinqueret dubitationem. Et ita declarat Scotum Adrianus Quolibeto. 2. fol. 29. pag. 2. f.

Ex quibus omnibus habetur certum in text. nostro accipi pro eo, quod scitur, vel creditur probabiliter: incertum pro eo, quod dubitatur, vel est in opinione tantum. Nam & Latinis certū a cerno, quod est video dicitur, clarum & indubitatum est.

Ex quo iterum inferitur certum non accipi in hoc capit. pro tali & tanto constituto. i. pro re determinata in quantitate & qualitate, ut capitur in. l. Certū. ff. de rebus creditis & in. l. i. C. de sent. q̄ pro eo, quod interest prof.

Secundo dicendum certum & incertum generalia nomina esse variisq; de rebus dicti & tam de malis, quam bonis. Et ideo textum nostrum intelligendum esse in bonis tantum, ut sit sensus: Certa bona & clara & indubitata ne deleas pro dauidis & obscuris. Non autem est intelligendus in malis. Cum enim certa ceteris paribus, ut mox dicemus, maiora sint incertis: & consequenter mala certa maiora sint malis incertis: et de duobus malis minus sit eligenda. c. Dauid mala. 1. dist. Consequens est incerta mala potius eligenda, quam certa.

Ex his duobus dictis inferitur primo f non solum certa bona incertis preferenda: sed etiam certiora minus certis. i. bona scita & quæ videntur. Probatur quoniam per ea, q̄ scripta sunt in primo dicto, quod scitur, licet in certitudine cōueniat cum eo, qd creditur, tamē in claritate differt. Et quia clara sunt obscuris preferenda, ideo, quæ videntur bona veluti indubitata & clara preferre debemus creditis. Quæ licet indubitata sint, non tamen clara & visa, & ideo ceteris paribus minora. At constat minora bona postponenda maioribus. c. Non mediocriter. de consecr. d. c.

Secundo inferitur textum nostrum procedere etiam in fortuna bonis, ut consiliū prudentiæ sit, ne certa pro incertis omittamus. Quod confirmant adagiones in argumēto allati & ratio manifesta ostendit. Non enim valet ceteris paribus tantum, quod incertum est, quantum, quod certum. Vnde & singulariter Thomas determinauit in secūda Secundæ. q. 62. art. 4. f. lōge differre an laedas aliquem in eo, quod iam habet quæsitum: an in eo, quod sperat querendum, cuius acquisitio multis de causis impediri potest. Pro quo casus optimus in. l. Quemadmodum. §. Item labeo. ff. ad. l. A qui. Facit. §. Illud quæsitum. Institut. de rerum diuisio. Ex quo inferit eum, qui alterius satis nocuit forte illa effodiendo, non teneri ad restituendum omnem illum fructum, quem ex illis sperare licebat. Sed neq; illum, qui alterius pecuniam ultra terminum præstitutam detinet, ad soluendum tantum teneti quantum ille lucrari potuisset. Quia non tulit lucrum quæsitum, sed querendum.

Tertio infertur, quæ diximus in duobus proximis corollariis, intelligē 27
 da esse quando certum & incertum paria sunt, vel quando nō adeo incerti
 magnitudo certum superat, vt ipsius spes apud virum prudentem certum
 vinceret. Nam tūc, si nil aliud obstat, prudenter cōmutatio fiet. l. Si factū
 retis. ff. de actio empti. Et prudētia est vendere mēse Octobri frumētum,
 quod in mēsem Maium seruaturuseras Maii precio illius mēsis incerto,
 quam minori Octobris certo. c. fin. de vsur. Et imprudentiæ fuerit multa,
 quæ spero in futurum, alimenta eo nomine tantum incerta, q̄ incertum est
 me victurum, remittere modico, quod nunc offertur certum. l. Cum hi. ff.
 de transactio. Nam & secūdam veriore opinionem restitutioni propter
 deceptionē ultra medietatē iusti precii locus est etiam in transactionibus
 iuxta. l. 2. C. de rescindend. vendit. & c. Cū dilecti. de emptio. Non quidē 28
 cōsiderato rei, super quo litigatur precio: sed tantum determinato, quāto
 minoris valet propter litis illius euentum magis, vel minus dubium secū-
 dum Bartol. in illa. l. 2. Panor. Imolēs. & Burgens. in. c. Cum causa. de emp-
 tio. contra glōf. postremā illius capit. Quod latius tradunt nouissimi rep. *de in c. ad nostraz
Panor. n. 9 in fin*
 in illa. l. 2. extens. 10. Et bona, quæ non videmus, sed credimus: & quæ non
 habemus, sed speramus alterius sæculi, præferenda sunt his, quæ habemus
 & videmus huius sæculi iuxta illud ecclesiæ catholicæ: Sic transeamus per
 bona temporalia, vt nō amittamus æterna. Quod quia (proh dolor) multi
 male seruam⁹, ideo a Gregorio appellamur hui⁹ sæculi dilectores, inter-
 renis fortes, in cœlestib⁹ debiles. c. Oēs. 47. dist. & lōge absum⁹ ab illis ali-
 bus, q̄ dum gratiā internæ pinguedinis percipiūt, æternis desideriis inite-
 res, quasi cōtēplatiōis pēna se ad sublimia subleuāt. c. Cū in lege. 23. q. 4.
 Nō obstat ille versicul⁹: Ad præsens oua cras pullis sūt meliora. Quia 29
 neq; verum continet, neq; id affirmavit Accursius: sed q̄ ita parū prudē-
 tibus videtur. Nam & illud Claudiā. Omne futurum despicitur suadetq; *sui*
 præsentia fructum. non est ita intelligēdum, vt ita debeat aestimari: sed q̄
 ita fere ab omnibus fit. Nam & quod dolendum est, gaudia illa summa &
 æterna Paradisi voluptatula minimæ ac temporariæ nōnunq; quæ nostra
 stulticia est, postponimus. Et contra parum pœnæ temporariæ illi æternæ
 tartarorum ac maximæ, quæ nostra est demētia præferim⁹. Quia, vt Clau-
 dianus ait. Omne futurum despicitur, tametsi despici non deberet. Non
 enim quid fiat, sed quid fieri debeat, attēdendū est. c. Cū causā. de electō.
 Quarto infertur textum hunc regulariter cōtinere consiliū non præ 30
 ceptum. Et quidē, si generatim illum quoad omnes materias capias, satis
 supra probatū est. Et adde, q̄ regulariter nemo tenetur, q̄ quis possit, tem- 31
 poralia bona maiora relictis minoribus sectari & quærere. Imo ea omnia
 despiciere simul & abicere consulit ipse consultorum maximus & optim⁹
 IESVS. Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, vēde omnia & da paupe-
 ribus

- ribus & sequere me. Et tradit Thomas secunda Secunda. q. 186. art. 7. Quia & solitudine illorum habēdorū nos voluit esse vacuos. Matth. 6. Nolite solliciti esse. &c. Facit. c. Monachi. & c. Cū ad monasteriū. de stat. monach. Consilium igitur prudentiæ, non præceptū est certa bona temporalia pro incertis eligere. Dixi regulariter. quoniam nōnunq̄ præceptum est. quādo .s. quis nisi hoc faceret, periculo mortis pbabili se, vel suos obiiceret argumento. c. Pasce. 36. d. & illius Apostoli. 1. ad Timoth. 4. Qui suorum & maxime domesticorum curā nō habet, fidem negat & est infideli deterior. Qd̄ citat Ambrosi⁹ in. c. Sicut hi. col. 3. 4. 7. d. Et Archid. in. c. Animaduertēdū 22. q. 2. dicebat etiam eum, qui iurauit, vel operas suas alteri non locare, vel feudū ab alio nō accipere, debere id facere, si se vel suam familiā non posset aliter alere. Adde itē. qd̄ multa sūt bona spiritualia certa, q̄ tñ pro incertis omittēre licet, quando vtrūq̄ consulitur & neutrum præcipitur. Certiora enim sunt bona religiōis & bona castitatis, quam bona vitæ secularis & matrimonii Clem. Exiui. de verb. signific. in princip. c. Nuptiæ. 32. q. 1. Tradit Thomas secunda Secunda. q. 184. At licet illa ei, qui nondum est voto astrictus, relinquere propter ista. c. Integritas. 32. q. 1. c. Gesta. cum. gl. 74. dist. Si
- 32 autem speciatim ad casum, de quo autor loquitur, textum referas, Fidem videtur dicendum iure diuino attento. Nam, & si pœnitere peccati mortalis ante vitæ finem optimum fuerit consilium & longe saluberrimum omni affectu amplectendū: tamen, vt id faciamus nullo cauet̄ præcepto diuino iuxta illos, quos in summa supra. d. s. sequuti tenuimus lapsum etiā in peccatum mortale non teneri sub noui peccati pœna ad conterēdū illud statim: Sed neq; ad illud vsq; tempus, in quo vel moriendi, vel aliquod sacramētum sumendi necessitas ad id hominem adigit.
- 33 Quinto infertur F iure humano attento prædictā nostri capituli sententiam præceptum cōtinere si ante vitæ finem Pascha incideret. Quoniā tunc pœnitētiæ ac eucharistiæ sacramenta necessitate præcepti sumuntur. c. Omnis. de pœnit. Imo & olim Augustini tēpore præceptum cōtinebat, si ante vitæ finem natale Domini, vel Pentecoste incidisset. Quia Fabiani præcepto, quod Augustini tempora longo interuallo præcessit, statutū erat vt his saltem festis CHRSTIANI omnes cōmunicarēt. c. Et si non frequentius. de consecrat. d. 2.
- 34 Sexto infertur per hunc textum minime probari teneri nos, sed tantū consilio regulariter ad eligendum in rebus agendis tutiorem partem, nisi aliud ad id nos vrgeat præceptum. Infertur autem in hūc modum: Nam, omnia iura, quæ habent in rebus agendis partem eligendam esse tutiorē significant q̄ partem illam eligamus, quæ animæ vtilitati est certior. At supra dictū est consiliū tantum esse ēt in spiritualib⁹, vt certiora minus certis præeligamus. Ergo cōsiliū tantū & nō præceptū fuerit tutiorē partē eligere.
- Septimo

Septimo inferitur minus exactam esse illam differentiã, quam in hac re Pat. n. 2. tunc comuni inter conscientie forum & exterius facit in c. Ad audientiam de homicid. dicens dictum illud: Tutior pars est eligenda, locũ habere in interiori foro nõ autem exteriori, & ita intelligendum Innocentium ibidem dum in finalibus verbis ait in dubio iudicandum non esse quẽ irregularẽ. Qd aut hęc differentia minus perpenſa sit, ostenditur primo. Quoniam illud dictum in neutro foro de precepto est verum: sed tãtum de consilio per supradicta. Ergo in neutro est necessario seruandum, d. c. Deniq; sub finẽ 4. dist. c. fin. 14. q. 1. Ostenditur & secũdo. Quia Panormi. vir alioqui oculatissimus parificat illa duo in dubiis eligendum esse, quod certum est, & in rebus agendis partem eligendã esse tutiorem. Quod constat esse falsum per supradicta. Quoniam etiam in rebus indubitatis altera pars potest esse tutior & animã utilior. Et ita generalior est illa conclusio: Tutior pars est eligenda, quam illa. In dubiis certum est tenendum.

Quaestione tamẽ pulchram arbitror esse, an vera sit differentia Panormiã in rebus dubiis, q. si in foro interiori pars sit eligenda tutior in foro vero exteriori pars intior. Et q. non sit vera facit primo, q. regulariter poenitentia forum & exterius parificatur. c. Vt animarum. de constitut. lib. 6. c. Cum quidam. de iureiur. At nulla vrget hoc casu ratio, nullus textus, non dictum Innocentii, quo ille nititur, vt mox ostenditur. Ergo non est differentia ponenda. Secundo facit, q. c. illud Ad audientiam in foro exteriori loquitur. Legis enim in ipsius initio: Ad audientia postolatus nostri peruenit. Et postea in parte. 2. legis: te conuenit iniugere presbytero memorato. At tamen ibi Clemens. 3. ideo ait illum iudicandum irregularẽ, quia in dubiis pars est amplectenda tutior. Ergo etiam in foro exteriori iudicandus est quis irregularis in eo dubio, in quo talis iudicaret in foro interiori. Tertio facit c. Significasti. 2. de homicid. quod etiam in foro exteriori videtur loqui, & in re dubia ibi censetur irregularis. Et difficile videtur dare illum casum, in quo ceteris paribus, hoc est, si tot & talia probetur in foro exteriori, quod & qualia foro interiori constant, non iudicetur irregularis in foro exteriori, qui tales in interiori iudicari debent.

Non obstat, si dicatur illa duo capit: Ad audientia & Significasti. 2. nõ procedere in foro exteriori, sed quod penitus est exterius. s. & contentiosum, ubi accusator, vel denunciator interuenit: sed in foro exteriori, quod non est contentiosum, sed quiddam mixtum ex interiori, vt post alios ait Feli. in illo. c. Ad audientiam. Non (inquam) hoc obstat primo, q. nulla est ratio, quare aliud statuamus in foro penitus exteriori & aliud in illo foro mixto: in hoc saltem casu, cum nullibi hoc reperiat expresse. Secũdo, quod probatis in exteriori penitus foro his, quæ in illis capitulis fuere probata, in illo mixto æque iudex pronunciasset irregularẽ. Et dubio procul in illis casibus

omnibus

*In conu. u
dem. fur. su
de Bom. & u*

36

37

casibus & illi similibus iudex exterior aequè pronunciare teneretur irregularis esse illiusmodi percussores, sicut in foro conscientiae, vel alio mixto. Quarto facit, quod illa ratio decidendi posita in illis duobus textibus. scilicet in dubiis tutiorem partem eligendam esse, etiam in foro exteriori locum habet. Quod probat. c. Iuuenis. de sponsal. & iura in illius. gl. citata. Cur ergo & decisio locum non habebit?

Non obstat, quod Pan. & post eum communis opinio contra teneat. Quia illa ideo est communis, quod alius post alium ita dicere Innocentiū credidit. Ille autem non illud, sed longe aliud & sua eruditione dignius ait. scilicet pro his, qui in casibus dubiis asserunt iudicandum non esse irregulares, facit quod irregularitas est iurepositiuo & non diuino inducta. Hac sunt verba Innocentii. In quo illorum, te rogo, inter fora illa tagit differentiam? Nonne ratio illa, irregularitatem iure humano & non diuino inductam, aequè in altero foro, sicut in altero militat? Imo, si rem satis perpēdas, magis facit (vt parcius dicam) què in conscientiae foro irregularem, quam in foro exteriori. Quoniam iura humana rarius in foro interiori, quam exteriori ligant. c. Is. qui. c. Tua. de sponsal. gl. in c. Fraternitas. 12. q. 2. cum aliis similibus. Et in specie frequentius quem in foro exteriori irregularem iudicari, quam in foro interiori late concludit Cancell. Parisien. 2. parte tractatu. Quidam. fol. 187. Opinio autem & differentia Pan. saluari posset in eo casu, in quo res adeo esset dubia, vt fundamenta vnius partis alterius argumentis non praestarent. Sed rem in aequilibrio ita ponerēt, vt iudex, vel is, cuius de conscientia tractatur neutri parti plus adherent, quam alteri. Tunc enim per ea, quae post hac dictam putare quis se debet in conscientiae foro irregularem, & qui ab eo consultaretur, idem ei consulere deberet. At iudex in foro exteriori neminem deberet, vt talē castigare. Diuersitatis ratio sit illa, quod, vt postea dicemus, nemo se peccandi periculo exponere debet, neque alteri consulere, vt illi se exponat. Et iudici conuenit potius absoluerè nocentem, quam cōdemnare innocentem. l. Absentem. ff. de pœnis. Sensus autem clarus & indubitatus verborum Innocentii ille est, quod nemo est iudicandus irregularis, nisi quibus casibus id exprimitur iure. Quod etiam habetur in c. Is qui. de sent. excōi. lib. 6. Ratio huius dicti est. Quia omnis irregularitas iure humano est inducta. & ideo, in quocunq; foro indubio casu dicendum est in illo non incurri irregularitatem. Quia, vt ille met subiicit, pœnae sunt molliendae. c. Pœne supra. d. 1. Itaque non est mens Innocentii dicere, an quis in dubio sit iudicandus irregularis, nec ne in casu, in quo non est dubium irregularitatem incurrit. Sed eius mens est dicere in eo casu, de quo dubium est, an sit vnus eorum, in quibus irregularitas incurritur, iudicandum non esse. Verbi gratia: Dubium erat olim, an celebrare in loco polluto esset vnus de casibus, in quibus irregularitas incurritur. Et in hoc dubio iudicandum fuit non esse, vt iudi-

vt iudicatum fuit in.c. Is qui. de sent. excomu. lib. 6. Illud autem videtur certum sine vlla exceptione^f tam in foro cōscientiæ, quam exteriori in dubiis 41
vi præcepti partem eligendā esse tutiorem in omnib⁹ illis casibus, in quibus id faciendum iura præcipiunt, vt in.c. Iuuenis. de spōsal. & in illis.c. Ad audientiā. & c. Significasti. & aliis similibus.

Septimo addendum illud: In dubiis tutiorem partem eligēdam, etiam 42
extra casus, in quibus id faciēdum iura exprimunt, duobus concurrentib⁹ esse præceptum. Alterum est, q^d casus ille dubius rem tangat animæ saluti necessariam: alterum, q^d res vere sit dubia. Exemplum potest delumi ex Thoma quotidianū in Quolib. 8. art. 13. de illo, q^d plures præbēdas obtinet existens dubi⁹ vtra opinionū contrariarū, quæ in hac re versantur, sit vera.

Octauo infertur ex hoc proxime dicto & aliis eū, qui in Grammaticis 43
& aliis artibus liberalibus opinionem minus tutam eligit, non peccare arg. c. Quamuis. 38. d. Et facit. c. Si quis artem Grammaticam. 37. d. Quod affirmavit Thomastertio Quolib. art. 10. In qua materia dicit esse locum illi Pauli ad Romanos. 14. Vnusquisq³ in suo sensu abūdet. & habetur in .c. Vtinam. 76. dist.

Nono infertur neq³ illos peccare^f qui in agendis, aut credendis sola 44
disputationis gratia partem eligunt minus tutam. Quod frequens est in scholis. Quia disputando hoc, vel illud exercendi animi causa defendere vel reprobare animi salutem minime tangit. Hinc nostri doctores soliti sunt dicere: A tali opinione in iudicando & consulendo nō est recedēdum, in disputādo autem recedi potest & defendi facile cōtrarium. Quod tamē intelligēdum est primo, nisi^f ea disputatio pro qualitate loci, tēporis, materia, aut personarū scādalo esset puīllo CHRISTI gregi argu. c. Nihil cum scandalo. de præscrip. & c. 2. de oper. noui nūci. & Matthæi. 18. vnde illa desumpta fuerunt. Qua propter concionatores illos a peccato non excuso, qui quo suā, quā forte nō habēt, eruditionem populo vēditent, in suggestis opiniones fallas defendunt monitione tamen præmissa, q^d id gratia disputationis faciūt. Fateor autē hoc peccatū contingere, nō quia in re dubia pars minus certa eligatur: sed alio respectu, nempe, ob scandalum. Quod frequenter actiones etiam bonas inficere solet per iura prædicta. Quod ipsum fere arbitror dicendū^f de his, qui partem falsam multis corroborāt 45
argumentis. Quoniam pro ingeniorū & negociorū audientium varietate alii dormiūt, alii exeunt, alii parum sunt attenti. Et frequentissime cōtingit a multis falsa quidē intelligi, vera autē non percipi: vel quia non audiūtur, vel parum aduertuntur. Eiusdem fere generis vidētur esse disputationes aliquot & prælectiones coram magna audientium & eruditorum corona factæ, imo & lectiones in auditorio scholasticorū frequentissimo habitæ. Expertus enim sum Salmaticæ cum ordinarie decretum interpretarer in
audi

auditorio octingentorum circiter scholasticorum complures eorum a lectione affirmare me dixisse omnino contrarium eius, quod asseueraram, imo & scripsisse oppositum penitenti eius, quod ipse dictaram, & alii propiores & eruditiores scribebant. Tantum in auditoriis frequentibus, praesertim illis, quorum magna pars est rudium caute loquendum & docendum est. Id quoque
 47 pralectores nouitios omnes moneo, ne se ob ostentandam eruditionem nimium falsis opinionibus sustentandis etiam gratia disputationis assuefaciant. Quoniam ille habitus adeo postea daemone vires ipsius augente ad talia defendenda inclinat animum, ut non raro verum postea videat, quod est falsissimum. Quod & tale dixisset ipse, nisi ea se consuetudo excicaret. Quod arbitror in causa fuisse, quare multi nostrorum illustri eruditione viri posteris negocium fecerint ad veram deligendam opinionem non paruum.

Decimo infertur cum non peccare ratione dubietatis, qui de duabus
 48 opinionibus alteram eligit eo, quod bona fide credit esse veram. huiusmodi enim homini res illa non dubia est. Nam dubitare dicitur ille, cuius animus se applicat ad diuersa & neutrum eligit. gl. recepta in l. De testatu. ff. de testa. & in rubr. ff. de iuris. & fact. igno. quod dubitationem appellauit titubationem. quod cum aliis in primo dicto allata fuerunt. Et Bartol. in l. Admonendi. ff. de iure iur. n. 21. aiebat iudicis animum tunc esse dubium, quando pro neutra parte habet, vel suspicionem. Is autem, de quo loquimur, animum eius alteri opinioni adeo applicat, ut eam credat esse veram. Ergo non est ei res dubia.
 49 Facit, quod dubius quidem in fide infidelis est. c. Dubius. de heretic. At, qui iudicio pleno omnia fidei catholicae vera esse credit, quamuis aliquando scrupulum aliquando moueant argumenta contra illam occurrentia, non ideo est infidelis sed; And. & Panor. communiter receptos ibidem. Sed neque is dubius est in fide, vel infidelis, qui quoties iudicio pleno aduertit omnia credenda credit: quamuis haereticis nonnunquam surrepticia ipsius mentem veluti furtim inuadat. Quod pulchre declarat Maior in. 3. dist. 26. q. 4. col. 1. Igitur qui de duobus opinionibus alteram eligit & eam bona fide firmiter credit, non dicetur dubius in illa.

Hanc vero illationem non ita intelligo, ut excusandus mihi videatur a peccato is, qui quomodolibet quamlibet opinionem sibi deligit & eam credit esse veram: sed solum illum, qui in materia, in qua non est vllum scripturae testimoniū apertum, neque hactenus est ecclesiae autoritate declarata. Primo, quia scriptum est Mathaei. 18. Si cecus caeco ducatum praestet, ambo in foueam cadent. Et habetur in c. Quae ipsius. 23. dist. Quod tamen verum non esset, si omnis, qui alteram de duabus opinionibus credit esse veram, ea utens excusaretur. Secundo facit, quod Thomas ille doctus ac pius aiebat in illo Quolibeto. 2. art. 10. cum qui magistrī opinionem in his, quae ad fidem & mores pertinent, sequitur, non excusari, quando id est contra

manifestum scripturæ testimoniū, vel contra id, quod publice tenetur secū-
 dum ecclesiæ autoritatem. Facit etiam, quoniam alioqui (vt ille ait) excusa-
 rētur a peccato, qui impientissimi Arii & Nestorii hæresiarcharū dogma
 sequuti fuissent. Quod nemo non abominetur. Adde, quod arbitramur
 f̄ nōnunq̄ peccare illū, qui verā eligit opinionē & exuit falsam, quādo vi- 51
 delicet eam temere dimittit, quam probabiliter credebat esse verā. Quod
 erudite, vt alia, sensit Cancellarius Parisiensis de natura & quali. consciēt.
 col. 9. fol. 169. 2. partis. Quāq̄ credimus prædictos errantes & temerarios
 non ratione dubietatis peccare f̄ sed temeritatis crassæ, vel affectatæ igno- 52
 rantia, inobedientia, infidelitatis, aut alia simili.

Ille autem f̄ excusandus videtur, qui cum eruditus sit & vtriusq̄ opinio 53
 nis argumenta librare potens bona fide illam sibi deligit. Excusamus item
 illum, qui cum non sit ea eruditione, vt per se opinionum fundamenta libe-
 rare valeat, tamen bona fide ac serio virum aliquē eruditionis & pietatis fa-
 ma clarū consulit ac illius autoritate motus alterā opinionē veram esse cre-
 dit. Non ociose addidi, serio. Quoniam multi, præsertim magnates, velut
 aliud agentes & quasi ludentes & super re nihili loquentes interrogare so-
 lent quæstiones grandes, quibus, quasi leuibus etiam cauti solent nōnunq̄
 incaute respondere. Quod & si nō satis memini, timeo tamē aliquando fe-
 cisse anteq̄ illum interrogādi modū multis esse animaduertentem. Qd̄ oēs
 præmoneo esse periculosū & interroganti & interrogato, nec min⁹ frequēs.

Pro excusatione prædicta prædicto modo limitata facit gl. illa singul.
 quæ secunda est. c. Capellanus. de feriis in argument. allata. Facit textus mi-
 hi mirabilis in. c. fin. iuncto. c. Licet. de sponsa duor. cum his, quæ alias ibi
 iam bis diximus. Facit, q̄ Vlricus ab Antonino relatus & probatus ait eū,
 qui super agenda re aliqua dubia peritiores consulit, si de illa nullam habet
 expressam, quæ necessario tenenda sit, autoritatem, dūmodo formet sibi
 bonā conscientia, etiam si res aliter se habeat, quam id, quod sentit, & quod
 sibi cōsultum fuerit, excusari. Quia fecit, quod potuit, & Deus plus nō re-
 quirat. Facit, quod Albertus respondisse fertur posse quēlibet cum animæ
 salute in consiliis sequi quācunq̄ opinionem, dūmodo alicuius doctoris
 magni autoritatem sequatur. Hostiensis etiam de cognat. spirituali super
 cap. Si vir. dicebat inter diuersas opiniones & diuersa iudicia semper hu-
 maniorē esse præferendam & æquiorē. Guillelmus etiam in gl. Ray.
 aiebat in apicibus iuris, vbi etiam sapientes dubitant, excusabile esse igno-
 rantia. Vnde si aliquis bona fide partem hāc, vel illam elegerit, non debet
 super hoc habere conscientia nimis scrupulosam. Et Paludan⁹ in Quarto.
 d. 17. quem refert & sequitur Diuus Antoninus. 1. parte tit. 3. c. 10. §. 10. col. 54
 10. dicit confessarium, qui dubitat, nūm illud, cuius confitentē nō pœnitet,
 sit mortale, quod pœnitens negat esse. Quin imo ait se consilio peritorum
 illud

illud fecisse, de quibus ob eorū vitam & eruditionē probabile est bene cō-
 suluisse, iudicio pœnitentis se posse conformare. Dixi de confessario du-
 bitante. Quid autem de credente contrarium eius, quod pœnitens credit,
 disputabitur. n. 66. Facit & illd̄ Thomæ octavo Quolibeto. art. 13. infra. n.
 58. referendum. Pro his omnibus facit. c. Sane. 9. distinct. quod habet ra-
 tionem etiā exemplis antepōndā esse. Facit & cap. Inquisitioni. de sent.
 excōic. dictans conscientiā leuē de impedimento matrimonii conceptā ad
 consiliū pastoris esse deponendā. Facit & ratio illa Cancellarii Parisiensis
 55 s. q. non minus nocet homini errare in articulo fidei, qui nondū est decla-
 ratus ab ecclesia, q̄ sit articulus de necessitate credendus, quam nocere pos-
 set error in moribus, de quibus non constat irrefragabili scripturæ testimo-
 nio, aut ecclesiæ determinatione, q̄ sit illicitus. Nā fides tam necessaria est,
 sicut virtutes morales, aut certe magis. c. Vbi sana fides non est, non potest
 48 esse iustitia. 2. 4. 1. X. c. In mandatis. 43. dist. Sed vt plurimū inter omnes
 Theologos conuenit in his, quæ ad fidem pertinent & sunt inter doctos cō-
 trouersa, licere ante determinationē ecclesiæ illam, vel illam partē bona fi-
 de amplecti. Quod satis probatur in. c. Dānanius. de summa Trinit. vbi
 reprobata est opinio Abbatis Ioachim, qui tenebat contrariam eius, quod
 Magister Sentētia. dixerat in lib. 1. Nec tamen ob id ille Abbas hæreseos
 macula notatus fuit. Quia dicta sua correctioni ecclesiæ subiecerat. Ergo
 pari ratione, neq̄ is peccauerit, qui bona fide in agendis vnā opinionem
 ita sequitur, vt paratus sit ecclesiæ obedire ac scripturæ, & si ei errorē expli-
 cauerit, credere.

56 Vndecimo infertur resolutio f̄ non solum illū peccare, qui in re ad fidē
 vel mores pertinēte, in qua iure declaratū est tutiorē partem eligēdā esse,
 minus tutam eligit, vt dictū est in corollario septimo: sed & eum, qui iure
 adeo sibi dubia, vt neq̄ probabili autoritate credit alteram partem esse ve-
 ram, adhæret illi parti, de qua est dubium, an liceat, si saltem potest adhæ-
 rere contrariæ secure. Quia de illa non dubitatur, an liceat. Pro quo princi-
 palia fundamenta sunt illud Ecclesiastici. 3. c. Qui amat periculū, peribit in
 illo & cap. hoc intellectū modo prædicto. Et ratio illa naturalis, qua cōuin-
 citur quis plus amare Petrum, quam Iohānem, qui potēs agere, quo vtriq̄
 sit gratus: agit tamen propter Petri amorē id, de quo dubitat, an eo sit ini-
 micitiam Iohānis incursum. Pari ergo ratione, qui dubitat, an tali facto
 sit gratiā Dei amissurus, & facit illud ob sui, vel proximi gratiā, plus ama-
 re se, vel proximū, quam Deū cōuincitur. Autoritas principalis in hoc est
 Thomæ Quolib. 8. art. 13. et cancell. Parisiēsis. 2. parte titul. 1. de reg. mor.
 col. 2. vbi pōnit illā regulam: Exponēs se periculo peccādi mortaliter, mor-
 taliter peccat: & exponēs se periculo peccādi venialiter, venialiter peccat.
 Quæ Thomæ conclusio a nemine nō est recepta. Et pro ea faciūt, quæ scri-
 psim⁹

supra. n. 4. & infra. n. 81. Quid autem dicendum sit, quando quis de vtraque parte contradictionis dubitat, an liceat, dicā infra corol. 22. n. 93.

Duodecimo subinfertur eū etiā peccare, qui facit aliquid, qđ magis, vel æque ab ipso putat esse peccatū, q̄ non esse. Qđ asseuerat Cācellarius in illo titul. de regul. moral. col. 2. Probat, quia eadē oīno est ratio. Imo & qui facit aliquid, qđ opinatur non esse peccatū, hoc est, magis inclinat in eā partē, q̄ non sit peccatum, q̄ in contrariā, cū formidine tñ, q̄ altera pars sit, vera. & ita nō credit certo nō esse pctūm. Probat primo: Quia eadē videt oīno ratio. Nā ratio p̄cipalis, quare qui dubitat, an aliquid sit pctū, & nihilomin⁹ illud facit, est: quia periculo se peccādi exponit, vt dictū est in corollario. 11. & supra. n. 4. Et qui opinat aliquid nō esse peccatū, cum tñ certo nō credat ita esse, imo timet & formidat illicitū esse, piculo se peccandi exponit animi sui cōceptu attēto. Igitur eadē ratio est. Ergo idē ius. c. Dudū 2. de elect. 1. Illud. ad. 1. Aquil. Secundo p̄batur per illud Thomæ Quolib. 8. art. 13. de illo, qui plures p̄bēdas obtinet, in hæc verba scribētis: Si opinio, quam ipse sequitur, vera est, distinguēdum est. Quia vel habet cōsciētiam de contrario & peccat contra conscientiā, quamuis non contra legem: aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinem de eo, quod sequitur. Attamē in quandā dubitationē inducit ex cōtrarietate opinionū. & tūc, si manēte tali dubitatione plures p̄bēdas habet, piculo se cōmittit. Et sic proculdubio peccat magis amās beneficiū tēporale, q̄ p̄p̄riā salutē. Si vero ex opinionibus contrariis in nullā dubitationē inducit, sic nō cōmittit se discrimini, nec peccat. Ex quo manifeste videtur, q̄ iuxta Beati Thomæ sentētiam q̄uis magis credat, vel existimet partē, q̄ sequitur, esse verā: si nihilominus ob contrariā opinionē aliqua dubitatione moueat, nō licere sibi propter discrimen hoc operari, supposito etiā, q̄ nullū ibi sit discrimen ex parte rei, sed veritas. Tertio confirmat hoc similitudine illa, q̄ medicus, qui magis existimaret agrotō vinum mortē inferre non posse: at p̄pter aliorū contrariā opinionē dubitat, & nihilominus, vt illud experiat vinū agrotō propinat & ob hoc ille moriat, peccat. argumēt. §. 1. 23. dist. Et nō alia ratione, quā q̄ agrotū periculo mortis exposuit. Ergo propositū.

Neq; me quis putet sentire huiusmodi medicū, si mors cōsequuta non fuisset, non peccaturū. Quia nihilominus peccat. Quoniā euentus nō auget, vel minuit peccatū, nisi quatenus p̄uuserat, vel p̄uideri debuit. Qđ tradit Thomas prima Secūdæ. q. 20. art. 6. Ergo nō licet agere partē, q̄ magis existimat vera, q̄n formidamus ne alia q̄ pars vera sit. Sed oportet certo credere id licere, q̄ a pctō excusemur. Facit, q̄ in probabilib⁹ dubiis q̄libet pars est verisimilis, sicut & p̄babilis, licet altera pars sit probabilior & verisimilior. Ergo qui agit, qđ probabilius est cū formidine tñ & timore deliberato, q̄ pars cōtraria vera sit, probabilis ac verisimili peccandi piculo se exponit. Ergo peccat per p̄dicta.

- 60 Non obstat, quod Cancellarius prædictus in prædicto loco sentit a contrario sensu eum non peccare ratione dubietatis, qui agit, quod magis putat esse agendum, quam contrarium. Primo, quia id non ait expresse. Secundo contra prædicta loqueretur, nisi certo crederet id, quod agit agendum esse. Quem etiã ante nos taxavit Adrianus non citato, ubi hoc diceret, loco.
- 61 Decimo quarto infero, vel potius declaro, q̄ diximus, procedere quando dubitatio, vel formido euenit in ipsa operatione & in specie cū contrario iudicio: non autē, si alterum in genere & alterū in specie. Nam licet in genere habeã dubitationē, an aliquid liceat, in singulari autem operatione non dubito: imo certus operor illud, tunc ratione dubitationis in genere non incurritur peccatum secundū Thomã a Vio lib. septemdecim responsionum q. 13. Verbi gratia: si iurisperitus dubitaret in genere, an iurisconsultis die festo liceat consulere: nulla tamē tenet eum dubitatio, an hoc die festo hoc consilium huic & a se dari liceat, nullum admittitur ex parte dubitationis peccatū. E contrario autem, si quis arbitraretur licere generaliter iurisperitis diebus festis consulere: dubitet autē, an nunc hic & hoc consilium sibi liceat dare, peccatum esset ex capite dubitationis. Facit pro declaratione hac, quod in proposito conscientia non significat sciētiam, sed applicationē scientiæ ad opus exercendum secundū Thomã prima Secundæ q. 19. art. 6. Quod pulchre declarat Cancellarius prædictus titul. de esse natur. & quali. colet. qui est in 2. parte fol. 167. Et propterea quando per se opponitur conscientie, in ipsa applicatione consistit. Ideo, quæ dubitatio, vel formido ad ipsa applicationē non se extendit, conscientie nõ opponitur. Facit, q̄ vacillatio cōscientiæ in applicatiōe consistes ideo deformē reddit actionē, quoniam fit applicatio modo, q̄ non debet. Quia enī potentia rationalis debet determinari ad vnū, vt recte in actū exeat secundū Aristotelicã, quæ recepta est, doctrinã. 2. Ethic. Qui non se determinat, sed fluctuat, nõ operat, vt debet. Facit illa definitio iustitiæ in verbo cōstãs & perpetua voluntans posita in §. 1. Instit. de iustic. & iur. & declarata per Thomã scda Secundæ q. 18. art. 1.
- 62 Vnde nescio, quare legū periti nondū sunt mutuati verã illius interpretationē & facilē. Facit illud Iacobi. 1. Qui enim haesitat, similis est fluctui maris, qui a vento mouetur & circūfertur. Facit. c. Qui bona. 17 q. 2.
- Neq̄ dicat hic aliquis fieri nõ posse, vt quis aliquid credat in genere verū esse, in specie autē dubitet, vel ecōtrario. Quia imo id passim occurrit. Nã quilibet CHSISTIANUS oia in Bibliis contēta generatim credit, an vero Thobias canē habuerit, speciatim multi dubitant, licet Thobia. c. id scribat. Sic etiã in agēdis innumera sunt dubia, quorū alterã partē sic amplectimur, vt absq̄ scrupulo operemur. Et tamen, an veritatē speculatiue euidenter habeãt nõ firme affirmam⁹. Quot sūt qui sine scrupulo die festo iter faciūt. At si pponat eis, an liceat die festo iter facere, mox dubitabūt.

Ex quo

Ex quo sub infero eam mulierē, quæ audiuit a concionāte aliquid esse peccatū mortale, quod non est, vt capillis vti alienis, & tamen appetit illos ferre, si liceret. Et quamuis nesciat soluere rationem pro illa conclusione, vel conscientia erronea deductam, tamen appetitu id agente, cū vtitur alienis capillis, nō putat se male facere, nō peccat. Ita erudite simul & acriter Thomas a Vio prima Secundæ. q. 19. art. 5. Quod in sua specie quotidianū & aliis multis applicabile duxi memorandū. Subinfertur etiam nō referre, an dubitatio, vel formido hæc nascatur ex parte appetētiæ (vt contingit in timentibus peccare) siue ex parte rationis (vt contingit iis, qui ex aliqua ratione magna, mediocri. f. vel leui fluctuāt.) Vndecūq; enī occurrat, si solum est scrupulus, licebit contra illum agere, vt mox dicā. Si vero formido, quæ opinionem de contrario formet, non licebit iuxta, quæ supradicta fuerunt. Vndecūq; item euenerit, distinguere oportet: an huiusmodi hæsitatio, seu vacillatio, siue formido & dubitatio sit modo speculatiuo, vñ modo practico, hoc est, an dubitat de licito, vel illicito secundum se, vel vt est ratio operis sui hic & nunc, vt patet in exemplo consulendi prædicto. Et potest reddi aliud exemplū de prælegendo scholasticis in die festo sit licitum, an illicitum. Et tamen non dubitaret quis sibi tunc esse licitum prælegere, hic nō peccaret prælegens, quantūcūq; magna dubitatio esset apud eundē de actu prælegendi secundū se, an sit licitus, an illicitus die festo. Et similiter quantūcūq; esset magnus timor de eodem. Et per oppositum, si quis esset certus de actu prælegendi secundum se, qd est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de faciendā tunc a se prælectione ita, vt ratio applicandi se ad prælegendū cum ambiguitate se applicat, illicite quis prælegeret. Facit, qd si certitudo speculatiua exigeretur, non solū rudes, qui sola certitudine ab aliis accepta sūt cōtēti, sed et doctores passim se piculo exponerēt. Decimo quinto infertur ratione dubietatis non peccare illū, qui quod facit, credit licere. Quamuis contra suam credulitatem, siue fidem habeat scrupulum. Quia primo, qui credit aliquid certus est, licet habeat scrupulos in contrariū, vt prædictum est. n. 13. & 17. & ita non est ei res dubia. Cui consequens est talem non se exponere periculo peccādi ratione dubietatis. Secūdo facit, quod Adrianus Quolibeto. 3. fol. 28. pagina. 2. tradit super scrupuli diffinitione & Cancellarius in prædicto titulo de regul. moral. & Parisienses in. 3. dist. 25. q. 4. col. 3. dicunt scrupulum nil aliud esse, quam motuum, contra quod sentis conceptū. Et ideo, vt in primo dicto. n. 17. dicebam scrupulus concurrere potest cum credulitate, vel fide, aut scientia oppositi: quæ tamen fides, vel scientia excludit omnem dubitationem & formidinem oppositi. verbi gratia: Credo Mathematicis affirmantibus demonstratum esse triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis. Contra quod & si adduceretur ratio, quam soluere nō possem,

non tamen propter hoc minus id crederē. Sic & in proposito, si credo doctoribus affirmantibus mihi aliquid licere, etiam si emergat in me ratio probans non licere, quam soluere nesciam, si dictis eorum fidem habeo licite ago hoc est ex parte dubitationis saltem nō pecco faciendo contra illā apparentiā, vt contra scrupulū. Sic pati possumus multas apparentias cōtra fidei articulos nobis sæpe insolubiles. Ex quibus tamen nequaquam reuocamus in dubium, quæ credimus. Alioqui enim fieremus infideles. Dubius enim infide infidelis est. de hæretic. cap. 1. Tertio pro corollario facit, q̄ tam^f Cancellarius in prædicto titulo de regul. moral. corollar. 2. & 3. & Diuus Antoninus cum Adriano & Thoma de Vio & aliis quā plurimis consuluit vtile quidem & sanctum esse scrupulosis frequenter & fortiter contra suos scrupulos agere tutiorem partem omittendo, quo animæ tranquillitate sibi quæsitā sedato & integro pectore CHRISTO seruiant CHRISTVM ament & colant.

65
66
Decimo sexto infertur ad illam quæstionem, an confessarius possit absoluerē confitentem, qui non vult parere cōfessario eo, q̄ ipse confitēs sequitur alios doctores contrarium eius, quod confessarius tenet opinantes & credentes, puta confessarius est in ea opinione, q̄ non licet alicui etiam Papa id permittente habere plura beneficia, siue sacerdotia, quorum vnū est ipsius statui sufficiens: Qui vero confitetur, in contraria est opinione sequutus alios doctores, qui contrarium tenent. Et ideo non vult illi parere. Et quod confessarius eo casu non debet eum absoluerē: imo q̄ absoluēdo peccet, facit primo, q̄ confessarius interrogatus a cōfidente, an hoc ei liceret, non posset illi iuste respondere id ipsi licere. Quia ita respōdendo cōtra conscientiam consuleret. quod non licet. ad Romanos. 14. & cap. fin. de prescript. Secundo facit, quod nisi hoc dicamus sequeretur consulere ipsū posse agendum, quod maxime crederet esse cōtra legem Dei & illicitum. Quod videtur absurdum. ergo & id, ex quo sequitur. c. Dudum. de præbēd. lib. 6. l. Nam quod absurdum. ff. de operis liber. Tertio facit, q̄ medicus opinans aliquid maxime ægroto noxium & toxicum esse non posset propter aliorum contrariam sententiam suadere illi, seu consulere, vt id sumat, quasi conuenientem medicinam.

Hic tamen non obstantibus contrarium videtur respondendū primo per. c. Quia circa. de consang. quod habet dissimulari posse cum his, qui bona fide putant legitimū esse inter se matrimoniū, si ex separatione graue speraretur scandalum.

Nec respondeas id ibi licere ob tolerantiam papæ ex certa scientia manantē, quæ vim dispensationis habet secundum gl. postremā illius cap. quæ singularis est ibidē in hoc Pan. & cōfēdatur plurimū Præposito. ^f Aliud enim, vt ipsi aiunt, est impunitate ac facto tolerare, aliud respondendo dicere

dicere toleramus, vel toleratur. Nam priore casu, vt plurimū nō inducitur dispensatio. c. Cum iam dudū, de prabend. posteriore autem inducitur, qđ illud. c. Quia circa. coniuncta gl. probat secundū prädictos & etiam secundū Pan. in. c. Nisi. col. pen. de prabend. & Dec. in. c. 1. de exceptiōi. col. 1. Nō (inquam) hoc respondere potes. Nam primo is intelligendi modus non est literæ illi germanus, que nil aliud habet, quam quod episcopus dissimulare potest, vt remaneant in copula mediāte dispensatione surreptitia cōtracta, si ex separatione graue imminet scandalū. Secundo, qđ eū intelligendi modū consequeretur, qđ in casu simili ei, in quo Papa ibi consulitur, nō posset fieri. quod ibi respōdet esse faciēdum. & ita illud cap. fere inutile maneret. Tertio facit, qđ Goffredus, quem ibi retulit Hostiensis, ita intelligit illum textū, vt in argumēto nostro præsупponitur. Quarto & neruose facit, quod ratio illa, per quam Hostiensis Goffredum confutat, & ob quā Ioh. And. Anto. & omnes alii Hostiensem sunt sequuti, falsa est. A iunt enī cū Hostiensi ob id verbis illis: dissimulare poteris, addenda esse illa verba & supplenda: ex scientia & licentia nostra, quam autoritate præsentiū impartimur. Quia stultum esset sentire Papam velle permittere, vt in adulterio manerent illi & ita peccarent. Hæc inquā ratio falsa est & omnes hos patres fefellit. Primo, quia etiāsi dissimulatio illa vim dispensationis obtinisset: non tamen propterea matrimoniū illud, quod nullum erat, roborabatur sine animo de nouo cōtrahēdi. Non enim sufficit, quo matrimoniū inter aliquos cōsanguinitate iunctos roboretur, dispensationē superuenire legitimā, nisi matrimoniū quoq; noue cōtrahatur. Quod clare probatur in. c. 1. cōiuncta gl. postrema de eo, qui duxit in mari. quam pol. per adul. neq; hoc vllus negarit. Ergo dissimulatio episcopi etiam cū expressa dispensatione Papæ non effecisset matrimoniū sine nouo consensu. Igit̄ multo minus cum dispensatione Papæ implicita. Item irrefragabiliter probatur prädicta ratio falsa. Nam fieri potest, imo frequētissimū est, nō esse verum inter aliquos matrimoniū, & tamen vtentes nūc ambos, nūc alterū a peccato excusari: imo & filios legitimos nasci. c. pen. qui filii sunt legit. & c. Cum inhibitiō. §. 1. cum ibi annotat. de clandesti. desponsatio. cū his, quæ Decius in. c. Inter ceteras. de rescript tradebat.

Neq; vero dicas, qđ licet illos, de quibus in illo. c. Quia circa. ignorātia excusaret a peccato, Papā tamē, vel episcopū, qui sciebant matrimoniū eorum inualidum esse, nō excusasset a peccato negligentia monendi eos. quia hoc est falsum. Quoniam cum quis ob ignorantiam probabilē iuris saltē humani bona fide facit aliquid, qđ nō præiudicat tertio, faciēdo illud nō peccat, neq; tenetur paroch⁹, episcopus vel quiuis alius eū illius erroris admonere, vt erudite determinat Adrian⁹ i Quarto de cōfessiōe dubio. 7. post. quinta. q. 1. Imo male faceret, si moneret & ex hoc aliqd scandalū ini-

neret. Vnde Adrianus ibidem col. 4. sub finem singularissime determinat eum sacerdotem, qui solus nouit, quod mariti vxor prior viuebat, quando hæc secunda, quæ ipsi confitetur, ei nupserat ignorans, quauis sciat eam confitentem verbis suis fidem habituram, non teneri tamen ei hoc indicare. Imo, si hoc indicaret malefactorum: cū in detectione nulla sit vtilitas & ex aperitione illius secreti perplexitatem, vel difficultatem incuteret illi. Mulier namque sciens eum verum maritum suū non esse forte volet discedere cum scandalo mariti ignorantis, vel forte volet adhærere & maritus nolet de nouo consensum in matrimoniū præbere.

Nos quoque vidimus dispelationes aliquot in variis materiis, quas quorum erant illæ sine vilo scrupulo de peritorum consilio putabant esse legitimas. Quæ tamen profecto non erant. Sed quia circa ius erant humanum & nulli præiudicabant, timuimus veritatem propalare illis: ne quos ipsorum iusta ignorantia excusabat, autoritate nostra crederent eas non valere & nihilominus eis vtentes peccarent. Hoc est, quod singulariter & eruditissime eruditissimus ille Innocentius. 3. præten dit in. d. c. Quia circa. parū hæctenus intellecto. Quod tamen ita nil prædictorū allegato intellexisse videtur Adrianus de confessio. dub. 7. post quintam quæstio. col. 1. Est igitur in illo. c. Quia circa. casus in quo qui credit matrimoniū inter aliquos non valere, cum eis dissimulare potest, etiā si sit superior, & eis dicere in bono statu viuere. Imo & debet, quando scandalum ex contrario facto nasci speraretur. Cui consequens est etiam confessarium posse absolueret confitentē, quem videt ignorantia iuris humani probabili a peccato excusari, præsertim si suspicaretur eum veritatem monitū illam nō amplexurum. Facit quod supra. n. 4. retuli ex Paludano & Antonino desumptū. s. confessarium de aliquo dubitantē pœnitentis opinioni acquiescere nōnunquam posse.

Non obstant in contrariū adducta: Non primū. Nā nego, quod nō possit confessarius pœnitenti consulere, vt suam opinionē sequatur. Neque illud est cōtra cōscientiā agere. Aliud enim est me credere aliquid esse faciendū aliud te contrarium agentē excusari. Exemplū longe pulcherrimū desumi potest de extrauagat. Graue. de reliq. & venerat. sanc. Potest enim quis, quod ego facio, firmo credere virginem matrem redēptionis & mundiciei humanæ quodam modo initiū a labe etiam originali fuisse omnino inuane, vt latius pridē dixi contra glossam ibi in. c. 1. de consecr. d. 3. At contrarium tenens non est damnādus: Imo possem ei consulere, vt sua opinione vtatur, si modo conciliū Basiliense non refragetur. Quod refragari visum est aliquot eruditissimis aliis contradicētibus. Exemplū etiam aliud desumi potest ex eodem Adriano in dubio illo. 7. col. pen. in illo, qui facti ignorantia probabili laborat. Nam si sacerdos solus nouit affinitatem impediētē matrimoniū esse inter confitentē & Berthā, quamuis matrimoniū sit inutile.

CAP. SI QVIS AVTEM

359.

tamē ei licite consulit & suadet, vt eam pro vxore maritali affectu tractet. Eodem fere modo secundum argumentū diluitur.

¶ Ad tertium nego esse simile. Quia in casu nostro nullum est periculū agenti, aut cōsulentī, cum dicatur iusto errore excusari a peccato: ibi mortis periculum est agrotō ex medici cōsulentis opinione. & ita nō potest illi periculo, quī solum sit opinatū & fortassis a veritate alienū, causam dare. Posset tamē dicere agrotō eum, si alii fuerint eo doctiores & magis periti, sequendo eorū consiliū non peccaturū, quamuis fuerit contra suam sententiam & opinionem secundum Adrianum. 75

¶ Decimo septimo infertur vera ratio & verus intelligendi modus eorū, quæ Maior supra relatus dicebat in Quarto. d. 12. q. 7. col. 2. nempe illū qui memoria tenet quinque psalmos ad preces illas horarias, quas laudes vocant, pertinentes, & recordatur se primū illorū cōepisse & se aduertit in fine postremi, licet non recordetur se intermedios dixisse, non teneri ad iterum eos pronunciantū. Quoniam hoc est intelligendum, dūmodo credat se illos omnes pronūciasse, quamuis aliquē scrupulū habeat eo, q̄ talē pronūciationē nō meminerit. Nam si dubius esset, neq; magis vni parti. s. q̄ pronūciasset adhereret, quam alteri. s. q̄ non pronūciasset, illius dictū non esset verum. Imo neq; si magis opinaretur se pronūciasse, si modo non crederet per ea, quæ supra contra Cancellarium ex Adriani doctrina dicta fuerunt illatione. 12. Attamen, qui psalmos illos solitus est frequenter memoria dicere, iustam habet credendi causam se, vt pronūciare illos cōepit, ita & pronūciasse. Vnde de dubio fieri potest certū & ita in vltiora procedere. Quæ memoriæ cōmendanda sunt, quo in similibus ac quotidianis quæstionibus pie nos & alios explicemus & caute. Quales sunt, q̄ non nunq̄ velptinas preces dicturi vix meminim⁹, an sextæ, vel nonæ horæ deputatas pronūciauerimus. Et vnum psalmū, vel nocturnum dicturi vix meminimus, an præcedentē dixerimus. Et intra missæ actionem non satis recordamur, an omnia præcedentia signa crucis & id genus alia, vel fecerimus, vel dixerimus. Ad vltiora enim processuri prius occurrentibus de causis credere debemus nos illa fecisse. Non enim sufficeret nobis mens dubia: imo neq; opinio, si non perueniret ad fidem & credulitatem. Quāuis scrupulus ille, qui fidei ac certitudini repugnat quenq; supra diffiniuimus, minime noceat. 76 *fauic 340 n°s*

¶ Decimo octauo infertur sic esse intelligendū illud Thomæ a Vio supra relatū de scrupuloso, qui non meminit, an superiore anno tale peccatum confessus esset nec ne: q̄ non tenetur hoc anno illud confiteri. Hoc enī ita est accipiendū, vt eiusmodi scrupulosus primo credat se illud cōfessum fuisse argumento illo motus, q̄ anno superiore mediocrem in recogitandis peccatis adhibuerit diligentiam, & quod pauca soleat ex recogitatis

per obliuionem confitenda omittere. Et quod leuiori fundamēto talia credere possit & debeat scrupulosus, quam alius. Nam si dubia semper mens maneret: imo etiam si magis opinaretur se confessum fuisse, modo illa opinio ad fidem vsq; non pertingeret, iterum confitendum esset. Non est autem putandum dubiam esse mentem eo, q; scrupulo angat prædicto. Sic nos sæpe cōsuluimus sacrificis, qui Euāgeliū dicturi nō satis meminerūt, an epistolam, vel graduale, vel quid vis aliud præcedens dixissent nec ne. His etiam, qui iam orationem Dominicā in missa dicturi, vel iam cōmunionem sumpturi non meminerunt, an verba consecratoria super panem, vel calicem dixissent, cōsuluimus (inquam) his vt animose crederent se dixisse, & ita ad sequentia pergerent.

- 78 Decimo nono infertur *Fid*, quod affirmāt Cācellarius, Diuus Antonī. Prieras, Thomas a Vio & alii quam plurimi homines, quos referebamus in corollario. 14. sub finem scrupulosos exercere se debere in deligenda parte minus tuta in his, quæ sunt dubia: ita intelligendum esse, nō, vt quod minus est tutum faciant animo suo dubitante, an id sit tutum nec ne: sed quod primū credant illud minus tutum esse satis tutum, quamuis aliud sit tuti⁹ & quamuis scrupulū habeant cōtra illud, & deinde animo per fidem & illā credulitatem ab ambiguitate liberato, quod iam credunt esse satis tutum, efficiant. Neq; curent, q; scrupuli hoc est argumenta & apparētiæ aliquot eis in contrarium occurrant etiam si ea ipsi dissoluere nequeant. Satis enī est, q; ita esse doctorum idoneorum scriptis, vel dictis credant.

Vigesimo infertur licitum esse vni facere aliquid, quod aliis est dubiū, an sit mortale nec ne. Quia per prædicta fieri potest, vt idem ab vno credatur esse peccatum, & ab altero nō esse, & a tertio dubitetur, sit nec ne peccatum: & omnestres iuste id iudicent, quamuis non vere.

- 80 Vigesimo primo infertur errare multos in rebus valde apud autores cōtrouersios dum eo, q; ipsi sunt in ea opinione, qua iudicēt aliquid esse peccatum mortale, pronunciant capitaliter alios, qui contra suam opinionem faciunt peccare. Pro corollario est casus in extrauag. Graue. de reliq. & veneratio sancto.

- 81 Vigesimo secundo infero contra plerosq; omnes *F* neminē licite agere, quod ipse dubitat, an sit mortale peccatum nec ne, etiam superiore præcipiente, durante illa dubitatione. Quod multis modis probat. Primo quia nullum superioris præceptum liberat seu eximit hominem ab obseruatione iuris diuini, vel naturalis. c. Non semper. c. Si dñs. c. Iulianus. 11. q. 3.

- 82 *F* Sed agere cōtra consciētiam peccati mortalis, est naturæ lege prohibitū sicut agere contra conscientiam peccati mortalis. Quia primo circūscripta omni lege Dei & hominum positua quodlibet talium esset mortale peccatum: ergo cōtra ius naturale argumento. c. Ius naturale prima dist. Secūdo quia

quia illud præceptum de non faciendo, quod animæ periculum continet iuxta illud Ecclesiastici. 3. Qui amat periculū, peribit in illo. iuris est naturæ. Quia per se notum est, vel deducitur ex per se notis. quæ est diffinitio, vel declaratio diffinitionis iuris naturalis iuxta ea, quæ late scriptū in repetit. illius. c. Ius naturale F. Quod aut hoc deducatur ex per se notis patet: **Omni** 23
buse est per se notum Deum super omnia esse diligendum. Per se notū item est eum, qui aliquid super omnia diligit, non debere facere quidquā propter amorem alterius, quo illius super omnia diligendi amorē perdat, aut periculo illum perdendi probabili se exponat. Quoniam alioqui non eum super omnia diligeret. Per se notum item est eum, qui amore Iohannis aliquid facit, per quod se exponit periculo perdendi amicitia Petri, plus quā Petrum diligere Iohānē. Ergo & qui amore alicuius etiam superioris præcipiētis facit aliquid, quod dubitat, an sit mortale, nec ne plus superiorem vel alium diligit, quam Deū. Quādoquidem per mortale peccatum Dei amor amittitur. c. Omnis. de pœnit. d. 1. Secūdo pro corollario nostro facit F q̄ qui probabiliter dubitat de seruitute vxoris non tenetur ei etiā iubēte 24
ecclesia reddere debitū, vt dicit Thomas in Quarto. d. 36. in expositiōe litteræ & Vendelinus ibidem col. 14. Quod ipsum videtur tenere Innocentius, & Ioh. And. Panor. & Præpos. in. c. Proposuit. de coniug. seruo. quāuis gl. pen. ibi sentiat cōtrariū in illo. cap. & Palud. in illa dist. 36. Sed in eo casu nō agitur, nisi de præiudicio temporali. Nam, si vellet eā cognoscere vxorio affectu, potest sine peccato debitum reddere. Ergo quando de præiudicio animæ agitur, minus poterit id facere. Tertio facit illud Apostoli ad Roman. 14. Omnē, quod non est ex fide, peccatū est. ponderatis illis verbis: Quod non est ex fide: quasi diceret non solū id esse peccatū, quod est contra cōscientiā, siue fidem, qua creditur aliquid esse peccatū: sed etiam, qd non procedit ex fide. i. iudicio, quo actu, vel virtute putat id licere per ea, quæ dicta sūt in primo dicto. Ergo propositum. Addidi autem, virtute, quia satis est, vt aliquid iuste fieri possit, eum, qui factur⁹ est illud, esse licitum actu iudicare, aut certe ita iudicaturum esse, si interrogaretur, an liceret. Quarto facit cap. Dominus. de secunda nupt. 1. responso, quod habet maritum de prioris vxoris vita dubitantem non magis posse alteram ducere, quam si priorē sciret viuere. Facit & c. In præsentia. de sponsal. quo declaratur quæ semel nupserunt mulieres quantocunq; tempore mariti absint & de illorū morte dubitetur, nō posse aliis nubere, etiam si iuuetute, carnis fragilitate, & aliis id genus occasionibus in peccatum eas delapsuras iuste timeri posset. Quinto & neruose facit, q̄ sicut facere contra conscientiam ita & exponere se dubio peccandi mortaliter lege ipsa naturæ vetitū est iuxta illa, quæ allata sunt in primo argumēto F. Sed nullo casu licet cōtra 26
conscientiā etiam erroneam facere conscientia illa manente, vt habetur in
locis

locis præallegatis. & in. c. Per tuas. 2. de Simonia. ubi hoc annotavit Panor. Ergo nullo etiam casu dubio peccandi probabili se exponere cuiq̄ licebit. Nec dicas grauius esse facere contra cōscientiā, qua quis credit aliquid non licere, quam contra dubietatem, qua neq̄ putat licere, neq̄ non licere. Quoniam, licet hoc verum sit, quoad augendum peccatū, tamen nil facit ad excusandum penitus ipsum. Quia tantū, vel magis scientia distat a fide vel opinione, quantum fides, vel opinio a dubietate. Et ita quāuis peccatū contra scientiam maius sit, quam quod peccatur contra credulitatem, vel opinionem. non tamen propterea, quod cōtra hæc fit, peccatū desinit esse. Quia imo est, eo quod contra conscientiā fit. Ergo pari ratione, licet peccatum contra fidem, vel opinionem maius sit, quam quod contra dubietatē fit, non tamen ideo hoc desinit esse peccatum. Quia contra legem de non exponendo se dubio peccandi est. Sexto facit, q̄ secundum omnes, qui se exponit dubio peccandi faciens id, de quo dubitat esse peccatum, semper peccat, si certum est, q̄ non faciēdo illud non peccaret. Sed propter hoc, q̄ non facere illud sit peccatum, vel non, nil minuitur de ratione, qua concluditur peccatū esse facere id, de quo dubitatur esse peccatū. Quia tota ratio peccandi consistit in eo, q̄ se peccandi piculo exponit: & ideo q̄ non facere illud sit peccatum nec ne, nil minuit de ratione peccandi. Ergo contra eius modi dubietatem factū peccatū erit, etiamsi non fecisse illud peccatū sit. Septimo facit, q̄ faciens contra conscientiā erroneam, peccat, etiamsi non faciēdo illud peccaret. Quia facit contra conscientiā, licet erroneā. c. Per tuas. 2. de Simon. Sic igitur agens cōtra dubietatē animæ peccat. Quia se periculo peccandi exponit: quia non faciēdo illud propter aliam rationē peccaret. Octauo confirmantur hæc: Quia paria sunt scire se esse seruum, vel dubitare, quantū ad hoc, q̄ peccat si se in libertatem recipit. Nam siue vere liber, sit siue seruus, dolo malo dicitur esse in libertate, si de illa dubitās se in eā receperit. l. Igitur. §. Infans. ff. de liberali causa. Facit, q̄ nemini licet iurare super eo, quod dubitat. l. Marcellus. ff. de action. rer. amot. l. Videam⁹. §. i. ff. de in lit. iurād. Nono facit, q̄ dubius in fide infidelis est, licet non tantū, sicut is qui contrarium fidei credit. c. i. de hæret. Ergo & faciens contra dubietatem peccat, licet non tantum, sicut qui contra conscientiam operatur. Decimo pro hac parte facit, q̄ paria videntur esse facere iubēte superiore contra id, quod credis nō licere, & facere contra id, quod dubitas an liceat nec ne: quamuis non sit idem facere contra, quod scis non licere. vt colligere est ex illo. c. Dominus. de secund. nupt. coniuncto illo. c. Inquisitioni. de sent. exc. Ergo vel oportet concedere licitū esse facere contra credulitatem, vel non licere agere contra dubietatem. Cōfirmatur hoc. Quia nulla ratio reddi potest, quare liceat agere contra rationem reclamantem & in aurē gannientē neminem se dubio peccādi exponere debere in casu dubie

dubietatis, quam contra eandem rationem dictantem nemine debere agere contra conscientiam, quæ ex credulitate nascitur. Sed quod contra hæc liceat agere nemo dicere audebit. Ergo neque dicere audendum est, quod contra illam liceat. Duodecimo facit, quod votum, aut iuramentum non ligat minus, quam superioris præceptum argumento. c. Debitori. de iureiur. & c. Magnæ. de voto. Sed illa non ligarent adueniente discrimine vitæ corporeæ. gl. in c. Si vero. de iureiur. recepta ab omnibus. Neque cum discrimine vitæ animæ. Si enim dubietas de impedimento matrimonii superuenerit illi, qui ob successionem habendam singulis quibusque mensibus iurasset, vouissetue suam uxorem cognoscere, donec prolem ex ea susciperet: nemo diceret eum ad id complendum teneri. Ergo nec superioris præceptum ligabit existente animi dubietate. Decimo tertio facit, quod facilius quis potest se morti corporeæ, vel periculo illius probabili exponere, quam peccato mortali, vel periculo in illud cadendi probabili argumento. c. Itane. 30. q. 6. & c. Sacris. de his, quæ vi metus. cau. Sed ad nullius superioris præceptum, nisi pro publica utilitate id fieret, mortem quis debet subire corpoream, neque se illius periculo probabili exponere argumento. c. Ipsa pietas. 23. q. 4. Ergo multo minus periculo peccandi probabili, sicut & multo minus morti peccati argu. c. Itane. 32. q. 6. & c. Sacris. de his, quæ vi. Confirmatur quod uxor non tenetur marito furioso debi- 87

tum reddere, si mortem probabiliter timet secundum Richard. in Quarto. 32. d. art. 4. q. 2. Imo neque quoties probabile fuerit foetum extinguere, abortum fieri, aut foetum, deformem valde agnasci secundum Scotum ibidem. Si ergo probabile dubium prædictorum periculorum efficit, ut quis non debeat reddere debitum, nonne maius periculum multo homicidii spiritualis? Quando anima corpori præferret. c. Præcipimus. 12. q. 1. §. fin. Instit. de iure natur. gēt. & ciuili. Contra tamē hoc corollarium faciunt multa: In primis. c. Dñs. de secūd. nupt. quod habet eam, quæ nupserit secundo marito non habita certitudine de prioris morte, licet de eius morte dubitet, reddere posse debitum, non tamē petere. At eo casu dubium est, an ille actus futurus adulterinus sit, nec ne. Nam si prior maritus uiuit adulterinus est, si non uiuit, uxorius. Et tamē non solum potest, sed etiā debet reddere debitum. Ergo licite parere potest quis faciendo actum, de quo dubitat, an sit mortale peccatum. Secundo facit. c. Inquisitioni. de sentent. excomu. quod continet eam, quæ non habet scientiam, sed iustam fidem, siue credulitatem de impedimento matrimonii extante illa credulitate ac fide reddere quidem debitum & posse & debere, non autē exigere. Et tamē dubium est eo casu, an ille actus sit peccatum mortale, nec ne.

Tertio facit, quod autoritate publica licet occidere hominem casu, quo dubium est, an liceat. c. Quid culpatur. 23. q. 1. quod habet rege hostibus bellum indicente subditos, etiam si dubitent, an iusta sit bellandi causa, posse 86 iuste belligerare ac hostem occidere. Et tamen dubium est an id liceat. Pari ergo ratione

ratione, si superior aliquid præcipiat, quod subdito dubium sit, an liceat id agere nec ne, propter obedientiam bonum poterit illud efficere.

Quarto facit illud. c. Inquisitioni. aliter inductum. Habet enim illius tertium responsum eam, quæ iusta causa credit subesse matrimonii impedimentum, ad reddendum debitum teneri iubente superiore. Ergo a fortiori contra dubium conscientiam id facere poterit iubente prælato.

Quinto induco eundem textum aliter. Habet enim secundum ipsius responsum, eam, quæ leui de causa credit subesse impedimentum, explosa conscientia posse debitum & reddere & exigere. Et ita sufficit explosio conscientiam, qua creditur subesse, impedimentum. Sed illa potest expelli sine conscientiam, qua credatur non subesse puta per dubietatem, ut palam est. Ergo cum dubietate animi potest reddi debitum & ita fieri, quod dubium est facienti, an sit mortale, quod est propositum.

Sexto facit, quod non sunt paria contra conscientiam facere & contra dubium eiusdem. Nam bonam fidem habere dicitur non solum, qui credit rem esse suam, sed etiam, qui dubitat & non credit esse suam. Facit textus in. l. Qui scit. §. Bonæ fidei. ff. de usur. qui videtur probare eum habere bonam fidem, qui malam non habet. aptior. tex. in. c. Si virgo. 74. q. 2. in illis verbis. Tandem quisque bonæ fidei possessor dicitur, quoad se possidere ignorat alienum. Per quem Pan. in. c. fin. n. 4. de prescrip. tenet dubietatem, an res sit sua, dum tamen sciat se possidere recte præscribere & in bona fide esse. nec agere contra conscientiam. Quæ communis opinio est, quam etiam tenet. gl. postrema in illo. c. fin. & gl. verbo bonæ fidei. c. Si diligenti. eiusdem tituli & gl. in. l. 3. §. Genera. ff. de acquire. possess. verb. non bonæ fidei. Quamvis & in contrarium induci possit. Facit. gl. fin. c. Non debet. ff. de dolo. quæ habet bonam fidem per ab negationem malæ dici. Et inuitus dicitur, qui non consentit, licet non contradicat. l. Filius familias. §. Inuitum. ff. de procurat. Ergo dubietas, quæ non iudicat esse malum, quod agitur: & conscientiam, quæ iudicat illud esse malum, longe differunt. Cui consequens est facilius confitendum esse eum, qui iudicat, quod facit, esse malum, peccare, quam eum, qui dubitat.

Sexto facit. d. c. Dominus de secund. nupt. aliter inductum. Probat enim eam, quæ contraxit dubia de impedimento teneri ad debitum reddendum: quæ tamen certa est de impedimento minime. c. Inquisitioni. 1. responso de sent. excomuni. c. Literas vers. Quod si non habet. de restitut. spoliat. Ergo inter dubitantem & credentem & scientem aliquid esse malum plurimum interest. Et nil aliud videtur interesse, nisi quod dubius reddit debitum & non exigit. Sciens vero neque reddit, neque exigit. Ergo propositum.

Septimo facit illa conclusio. In dubiis parendum esse superiori. Quæ probatur in. c. Quid culpat. 23. q. 1. in illis verbis: Si non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est. Et hoc ibi. gl. fin. annotavit, aptus

Aptus in hoc textus in c. *Contra morem*, 100. dist. & in c. *In memoriam*, 19. dist. facit. c. *Quid ergo*, 10. q. 3. Facit, q. subditorum est obedire. c. *Omnia anima*, de censibus. cap. 1. 11. q. 3. vbi probatur sententiæ etiam iniustæ parrendum & in illo cap. *Contra morem*, probatur correctionem etiam iniustam patienter ferendam.

Difficilis profecto est hic articulus propter argumenta superiora multa & nervosa pro vtraque parte adducta. Neque unquam antehac ipsius perplexitatem perpenderam. Sed diuino implorato ex animo auxilio & re coram me a quibusdam meis auditoribus eruditis disputata conclusionem prædictam sustinere nitam & contraria prædicta dissoluere. Quandoquidem corollarii fudamēta firma mihi videntur & solida & in eo contenta Deo gratissima veritas.

*Et quorum pars magna
put mea adhuc testat
scripta*

Ad horum primū igitur. s. c. *Dñs. de secūd. nupt.* respondet Adrianus in 90 quilibet prædicto secūdo, illud in foro exteriori seruandū, nō in foro cōsciētiae.

Contra quam solutionem facit primo. c. *Inquisitioni*. vbi in casu simili idem respondetur in foro cōsciētiae. Secundo, q. nulla ratio assignari potest, quare in his casibus aliud seruandū sit in interiori foro, quā exteriori, si modo tantum de hoc dubio constet exteriori iudici, quantum interiori. Tertio, q. omnes doctores intelligunt illa capitula procedere in vtroque foro. Facit, q. ecclesia nō cogit ad peccandū, vt ait Thomas Quolib. 2. art. 10. Ex quo intert eum, qui post votū castitatis simplex, reddit vxori debitū, non peccare. quia hoc præcipit ecclesia. Quarto irrefragabiliter probo capitula illa *Inquisitioni* & *Dominus*, etiam in foro animæ habere locum. Nam neque Adrianus, neque vllus alius audeat negare illa duo capit. in eodē foro accipienda. Rursus nemo audeat negare in eodem foro debere intelligi. 2. & 3. responsum capituli *Inquisitioni*, in quo intelligitur primū. Qd vt primū palam fiat, verba illius memoria digna subiicio: *Inquisitioni tuæ respondentes credimus distinguendū, vtrum si alter cōiugū pro certo sciat impedimentū coniugii, propter quod sine mortali peccato non valet carnale cōmercium exercere: quamuis illud apud ecclesiam probare non possit, an sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excōmunicatiōis sententiā humiliter sustinere, quam per carnale cōmerciū peccatū operari mortale. In secundo distinguimus, vtrum habeat cōsciētiam huiusmodi ex credulitate leui & temeraria, an probabili & discreta. Et quidem ad sui pastoris consilium conscientia leui & temerariæ credulitatis explosa licite potest non solū reddere, sed exigere debitū coniugale. Verum cū conscientia pullat animū ex credulitate probabili & discreta, quamuis non euidēti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne alterutrū, vel contra legem coniugii, vel contra iudicium conscientiae committat offensam. Hactenus illius cap. tenor. Nonne tota hæc litera forū cōsciētiae sapit? Nam quid ad forum exterius, q. vxor sciat, vel credat impedimentū*

dimentū subesse, si illud non potest probare? Quando de non apparentib⁹ & non existentibus forum exterius eodem modo iudicat. l. Duo sūt Titii ff. de testamēt. tutel. c. Si sacerdos. de off. ordi. Deinde legis eam, quæ scit impedimentum subesse nullatenus exigere, vel reddere debitum debere, etiam si non possit illud probare. Nonne hoc respōsum ad solum cōsciētiae forum spectat? Legis item eo casu potius debere humiliter sententiā ex cōmunicationis sustinere, quam permittere a viro se illo cognosci. Præsupponit item posse illam iuste excōmunicari, quia non reddit illi debitū: Et tamen ait eam non debere reddere. Ergo quoad potētiam, vel necessitatē reddendi, vel non reddendi, exigendi, vel non exigēdi in foro procedit cōscientiæ. Facit, q̄ ponit differentiam, an mulier leui de causa credat, an graui: quod ad forum exterius nil attinet.

- 92 Quod etiam cap. Dominus. de secund. nupt. in eodem foro loquatur, patet. Non enim ibi Lucius tertius aliquem iudicem alloquitur, sed vniuersos CHRISTianos in captiuitate Saracenorum positos, vt ex superscriptione apparet, & illos docet non quid & qualiter in iudicio iudicari debeat inter illos: sed quid oporteret eos facere, ne corpore captiui animas perderent CHRISTI sanguine redemptas. Quod, vt palā fiat illiusmet cap. verba ōnia subiicio: Dominus ac redēptor noster & infra. Sane super matrimoniis, quæ quidam ex vobis nondū habita obeuntis cōiugis certitudine contraxerunt, id vobis respondemus: vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, q̄ ab hac vita migrauerit coniunx eius. Si vero aliquis, vel aliqua id hæctenus nō seruauit: & de morte prioris coniugis adhuc sibi existimat dubitandū, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod a se tamen nouerit nullatenus exigēdū. Quod si post hoc de prioris coniugis vita constiterit, relictis adulterinis cōplexibus ad priorē coniugē reuertatur. Hæctenus illius cap. tenor. Nullū hic verbū legis, quod forum publicū sapiat: Quod vero forum priuatum cōscientiæ multa. Primū superscriptio. secundum: vobis respondemus. & tertium præsumat. quartum non seruauit. quintum existimat dubitandū. sextū nouerit. septimū reuertatur. Deinde nōne cuius erudito cap. hoc in eodem foro loquitur, in quo illud. c. Inquisitioni? Nimis igitur facilitatis Adriani fuit dicere illa capit. exterioris fori metas nō transire. Facit, quod tam difficile est respondere. c. Quid culpatur. 23. q. 1. q̄ illis duobus prædictis capitulis. Tamē certū est illud in cōscientiæ foro maxime locū habere.
- 93 Quare rē altius consideranti visum fuit primo aliter dicere. s. cōclusio nem nostri corollarii procedere, quando dubiū est, an sit peccatū, quod præcipitur, & certum non esse peccatū illius contrarium. Quem intellectum a contrario sensu significant. Quæ in corollario vndecimo scribebamus. At in casu illius. c. Dñs. vtrūq̄ est dubium. Nam si reddatur debitum & vere prior

prior maritus viuit, luxuria est: si non reddatur & maritus non viuit, iniu-
 stitia. Vtroq; igitur dato dubio præceptum superioris excusare videtur, vt
 docet Paludanus in Quarto. d. 6. q. 2. art. 3. Quæ solutio multis confirmari
 possit, q̄ includitur in illo generali positis in necessitate subueniendū esse
 c. Ad limina. 30. q. 1. in illis verbis: Inculpabile iudicandū, quod necessitas
 intulit. c. 1. 34. q. 1. c. Sicut. de consecrat. d. 1. c. Si quis propter necessitate. de
 furt. Clem. 1. de homicid. l. Sciētia. §. Qui cum aliter. ff. ad. l. Aquil. l. Rem
 legatam. ff. de adit. leg. l. Fideicomissa. §. Si rem. ff. de leg. 3. §. Si rem
 Instit. de legatis. At cum oportet quem alterū e duobus facere, etiam si sit
 dubius, vtrum ex illis liceat, merito videri potest in necessitate alterum
 faciendi positus & ita posse facere id, quod ei præcipitur: secus vero, si cō-
 stat ei alterū licere & de altero, an liceat, est dubius. Quia tunc nulla eum
 præmit necessitas alterū faciendi.

Hæc solutio primo aspectu arridebat. At rem alius perpendenti non
 satisfacit. Quia per argumēta superius formata confundit. Nam tamēti
 alterū cogitur agere, nihilomin⁹ tñ, quod dubiū est, an ipsi capitale futurū
 sit agit. & ita se dubio mortis animæ obicit. Deinde qui conscientiam de
 aliqua re faciendā erroneā habet, puta de implendo iuramento non prædi
 prælato suo, in necessitate positus est faciēdi alterū e duobus, videlicet, vel
 contra votum non parere, vel contra conscientia erroneā agere. Et tamen
 peccat, etiam si prælato præcipiente alterū illorum faciat. Ergo etiam, qui
 dubitat, vtrū sibi liceat, quis alterū præcipiente sibi prælato fecerit, peccabit.

Neq; dicas hanc, de qua loquimur, conscientiam erroneam ab eo, qui eā
 habet, exui posse, & ita se a necessitate, qua tenet absolui. Na replicari po-
 terit posse item eum, qui dubitat, dubietatem illam exuere credendo al-
 teram partē eius, quod dubitat, & ita se a necessitate absoluere.

Neq; rursus dicas dubietatē aliquando ex causa pbabili nasci. Quonia
 idem contingit de conscientia erronea. Quem admodū enim quis dubita-
 re potest de morte coniugis propter alicuius viri fide digni nunciū, ita cre-
 dere quis potest peccatū esse non adimplere iuramentū, etiam illicitum ex
 prædicatione viri eruditi. Et id Herodi viro crudelissimo illius pietissi-
 mi Iohannis occisori persuasum fuit. c. Cū iuramento. de homicid. Cōstat
 ite leui de causa vtrunq; .i. conscientiam erroneam & animi dubietatem
 contingere posse.

Neq; dicas difficilius animi dubietatem, quam conscientia erroneam
 deponi. Quia imo cæteris paribus difficilius deponitur con-
 scientia erro-
 nea, quam dubietas. Sicut facilius est virtutē quāpiā quærere illi, qui nō
 dum vitium contrarium induit, quam illi, quem vitiū iam quæritū oportet
 ex animo prius abradere, vt illi virtutē contrariam inserere incipiat. Si-
 cut etiam difficilius est docere quempiā recta, qui iam falsa est doctus, q̄
 rudē,

rudē, qui nondū verū, vel falsum agnouit. Aptissimus in hoc text. c. Reperiūtur. de pœnit. d. 7. in illis verbis: Facili⁹ iuueni, qui recte seruauerit innocentia, quam, qui congrue egerit pœnitentiam. Vbi. gl. postrema rationē huius dicti subiungēs ait: Nam pœnitentem oportet mutare vitam, quod summe difficile est authentico. De monachis. §. Hinc autē. collat. 1. Cum ergo illum, qui habet conscientiam erroneam duos oportet subire labores tollendi. s. illam & formandī contrariā: eum vero, qui dubius est, nil deponere oporteat, sed alterum de propositis credere: consequens est difficilius esse deponere conscientiam erroneam eo modo, quo deponēda est, nempe induendo iudicium contrarium, vt postea dicam, quam deponere dubietatem. Facit, q̄ eum, qui habet conscientia erroneam de altero extremo, ad alterum transire oportet: qui vero dubitat solum de medio ad vnum extremum. Quorum duorum posterius difficilius esse & ad sensum constat & probatur in illo. c. Reperiuntur.

99 Tertio igitur respōdeo concedēdo illud. c. Dominus. de secund. nupt. continere eam, quæ dubitat de prioris mariti morte, præcipiente id superiore, imo & sola lege id iubente, ad marito posteriori debitum redendū teneri. Negādo tamen, q̄ id facere possit dubietate illa in ipsius animo durante, sed prius deposita & prius de morte prioris mariti concepta credulitate. Hanc quoq; solutionē probat Adrianus. Pro illa facit primo, q̄ conscientia erronea, quæ dicitur aliquid mali faciendum, non excusat hominem a peccato, si secundum illam operetur Thomas prima Secundæ. q. 19. art. 6. ab omnibus receptus. Nam, qui occidebant Apostolos, benefacere se putabāt testate illud Domino Iohannis. 16. Venit hora vt omnis, qui interfecerit vos, obsequiū se arbitretur præstare Deo. Et tamen grauissime peccabant. Quamq; autem conscientia erronea non excuset, tamē eadem conscientia efficit, vt, si contra illam fiat, peccetur secundum Thomam in loco præcitato art. 5. quod receptū est. Remedium ergo fuerit deponere prius illā conscientiam erroneā, deinde operari cōtra id, quod illa dubitat. Ita & in proposito videtur, q̄ dubietas quidē animi non excusat quem a faciendo illo, quod præcipitur. At tamen si quis cōtra illam fecerit dubietatem, peccat. Quare remedium fuerit illam dubietatē prius deponere, deinde id, quod ante dubitabat, operari.

101 Contra tamen hanc solutionem facit primo, q̄ qui ex causa probabili & vrgenti dubitat, neq; debet, neq; potest illam dubietatem exuere. Imo, si exueret, male faceret. Sicut & qui alicui adhæret opinioni, nō potest illā quomodolibet deponere, sed re diligēter p̄ negotii qualitate a se discussa & contrario sibi bona fide persuaso, si eruditus est: vel consilio ab aliis petito, si non est eruditus secundū ea, quæ diximus in illatione nona. n. 11. Da igitur aliquam, quæ ex probabili causa de prioris viri morte dubitet, vt in casu

casu illius. c. Dominus. tunc argumētabor sic: Eiusmodi mulier nō potest, neq; debet hanc animi dubietatem deponere, & tamen tenetur debitū reddere. Ergo hęc solutio non satisfacit.

Secundo hanc solutionē ita confundo. c. illud Dominus. differentiā facit inter reddere & exigere debitum. Inter quæ tamen secundū hanc solutionem nulla esset differentia. Nam secundū illam quæ mulier animi dubietatem de prioris mariti morte conceptā non exiit & nouā de ipsius morte credulitatē non concepit, reddere debitū nō potest. At, quæ fecit illa, nō solum reddere, sed etiā exigere valet. Ergo nulla erit inter illa differentia.

Tertio cōtra solutionē hęc facit. c. illud Inquisitioni, qđ ponit differentiā inter credulitatē leui de causa cōceptā & inter cōceptā ex graui & pbabili. Nā priore casu ait deponēda eiusmodi cōscientiā & ea deposita reddi debitū & exigi posse: posteriore vero nō deposita illa reddendū, sed exigi non debere. Pari ergo ratiōe, qui ex causa leui dubitat, dubietate illa explosa & reddere poterit & etiā exigere. Quæ vero ex causa pbabili dubitat, ea dubietate nō explosa poterit qđ reddere, nō aut exigere. Illatio vero, qđ facio de conscientia erronea ad hanc dubietatē probat. Qm̄ secundū hęc cōsiderationē idem est in hoc de cōscientia & dubietate conscientia iudicandum.

Quarto igitur noue ac, ni fallor, vere respōdeo, præmissa tñ vna cōclu-
sione, qđ noue quidē ipse diuulgo & emitto: illa tamen pridē implicite saltē
& obuolute tradita est. s. posse quē credere aliquid ad vnū effectū nō cre-
dēdo idem, quoad aliū. Quod variis exemplis demōstro. Firmiter & sine
vlla conditione credo, qđ hostiam sacrificis in altari subleuat, adorādā esse
consecratā & ibi realiter adesse verū CHRISTI corpus. & ita absolute &
sine vlla cōditione adoro. Quod faciendū esse Tho. Quolib. c. art. 12. lentit
& expressi⁹ tradit in Tertio Sent. d. 9. q. 1. art. 2. & q. 6. Ad secundum. At nō cre-
do ibi esse corpus CHRISTI ad effectū sup hoc martyriū subeundi p
illius veritate testanda. Qm̄ hęc cōclusio: Corpus est sub hac panis specie,
nō est de fide catholica: tametsi de illa sit corpus CHRISTI subesse illi⁹
panis speciei, sup quo verus sacrificis verba cōsecratiua cū intētiōe debita
ptulit. c. Firmiter. §. si. de sūma Trinit. & fide cathol. Vnde cōclusionē hęc
posteriorē credo esse verā, & ita credo, vt pro asserēda illa mortē oppetere
sim paratus. Illā vero priorē. s. corpus CRHISTI est sub huius panis spē
credo, sed nō ita credo, vt pro asserēda illa mortē oppetere veli. Quia neq;
ad id teneor. Qđ Parisiēse tradiderūt i Tertio Sent. d. 23. q. 10. col. 4. Scđo
facit, qđ iudex p præsupcionē de crimine cōuictū credit fecisse illud ad eū
aliqua pœna extraordinaria cōdemnādū, nō aut ad condēnādū pœna mor-
tis autore Innocētio recepto ab oibus in. c. Quia verisimile. de præsupcio.
Facit. c. Afferte. de præsuppt. inducēdo eo modo, qđ in illo. c. Q₂ verisimile
inducebat ipse Innocētius. Nā per illā præsupcionē, de qua i illo. c. Afferte.

A credidit

credidit Solomon puerum illum filium non esse illius mulieris, quae petebat eum diuidi: esse autem illius, quae rogabat eum non diuidi. Credidit (inquit) hoc ad effectum alteri ex illis adiudicandi filium, non autem ad damnandum mortis illam, quae suffurata fuit matri filium. Tertio, quod iudex per summariam informationem credit alicuius interesse, quo talis sententia non ita daretur ad effectum admittendi eum ad appellandum. c. Super eo. de off. deleg. c. Cui super. de re iudic. non autem ad effectum ad iudicandi ei, quod petit. Quarto per summariam informationem credit iudex sententiam super matrimonio lata iniquam fuisse ad effectum admittendi partem ad agendum: non autem ad effectum pro illo pronunciandi. c. Lator. & quod ibi ait Innocentius. de re iudic. Quinto omnes homines in dubio credo veridicos esse ac bonos. cap. 1. de scrutini. c. fin. de praesumpt. ad effectum, ne male de illis opiner: sed ad effectum, quo eis committam pecuniam meam, negocia mea, secreta mea & vitam meam, quo item illos eligam ad aliquam dignitatem, non omnes, imo vero raros esse puto veros & legales. c. Postquam. c. Innotuit. c. Nihil. de electione. Denique legimus apud Apostolum. 1. ad Corinthios. 13. Charitas omnia credit. Et tamen non credit omni spiritui. Ioh. 4. Sic innocentes omnes credit esse veraces. c. Innocentes. 22. q. 4. Non tamen quoad omnem effectum. c. Si quid vero. 86. d. Confirmantur haec omnia per illa, quae dicam in corollario sequenti in responsione ad secundum. Vbi dicitur scientiam non subiacere nostrae voluntati, et quare credulitatem autem sic, & quare.

Hoc prenotato & eo ad propositum ut edo dico mulierem aliquam credere vel dubitare posse aliquem suum esse maritum, quoad unum effectum, & credere non esse, quoad alium. Et ita quoad effectum reddendi debitum, quando de prioris viri morte dubitat, credere potest eum esse suum maritum: quoad vero exigendum dubitare iuxta. c. illud Dominus. de secund. nupt. Quae conclusio tamen a nemine, ut dixi, est ita clare & explicita asserta, non tamen te deterreat. Quoniam & ultra praedicta Iohannes Gerson vir omnium consensu pientissimus in 2. parte suorum operum fol. 188. in. c. Quidam scholaris. in pulchra questione de illo, qui unam literam in bulis Apostolicis emendauit, respondit eum, de quo quaerebatur, non debere se excommunicatum putare, neque irregularem ad effectum cessandi a missarum celebratione. Ea tamen mente debere esse, ut data oportunitate abundantem cautelam non spernat. Facit, quod iura ipsa eum, qui post appellationem est excommunicatus, in omnibus extrajudicialibus admittunt: in iudicialibus autem aliis ab his, in quibus agitur de illa excommunicatione, non admittunt. c. Solet. de sent. exc. lib. 6. Facit, quod iusti fere omnes, quoad effectum suscipiendi & administrandi sacramenta, credunt se Deo acceptos. quoad effectum tamen dolendi de peccatis suis praeteritis, peccatores se existimant. Vnde Tho. a Vio in. c. 1. libelli. 17. responsorum contra miserum Lutherum concludit posse quem vere a peccatis absolui, quod tamen, an absoluat, subdubitet. Quoniam (inquit) licet non dubitet ex parte sacramenti vllum subesse defectum: potest tamen pie dubitare, an sit ex parte sua vllus. & ita praesupponit

ponit posse poenitentem credere se idonee dispositum ad suscipiendū poe-
nitentia sacramentū, quoad tamen certo credendum sibi peccata esse di-
missa, minime. Quod etiam in. c. fin. infra eodem. n. 21. repetemus. Facit p-
his: quoniam & in naturalib⁹ aliquid subiicitur alicui, quoad vnū effectū,
non tamē quoad aliū. Lignū humidū paruo igni subiicitur, quoad hoc
vt calfiat: nō tamen quoad hoc, vt vrat. Tho. secunda Secūda. q. 104. art. 1.

Ex his sequitur primo conciliari posse quod Innocentius & Thomas 118
dicunt cū eo, qđ Paludan⁹ & alii cōtradicunt super eo, quod in argumēto
secundo pro nra conclusione supra formato est dictū, videlicet virū dubiū
de seruitute coniugis, q̄ cū contraxit, putabat esse liberā, posse quidē red-
dere debitū secūdū Paludanū & suos, si crediderit quantū ad hoc eam esse
suā. non tñ posse secūdum illos, si vel quantū ad hoc id credere nolit.

Sequitur secundo posse quem credere esse aliquam suam coniugem, 112
quoad reddendū ei debitum, & non quoad exigendū. non tamē e cōtrario
credere, quoad exigendū & non, quoad reddēdum. Cuius ratio, palam est.
Quia in non exigēdo nullū est periculū, nulli fit iniuria. In non reddendo
vero alteri fieret iniuria, si vere coniunx esset. Et ideo facilius credere pōt
ea, quibus sibi, quam quibus aliū praeiudicat. Quia re sua cui libet pro suo
libito licet vti. l. in re mandata. C. Mandati. Modo ea nō abutatur. §. Hoc
tēpore. Instituit. de his, qui sūt sui, vel alie. iur. & gl. in. c. Sicut hi. verb. alte- 113
na. 47. dist. l. mo & abuti potest. l. Sed & si. §. Consuluit. ff. de petit. haredit.
Quod intellige verū, quoad forum exterius, non quoad interius.

Tertio lequitur id, quod dicitur in his quae dubia sunt, an sint bona, an 114
mala, superiori parendū, intelligendū esse parendū quidē, sed iuste parere
non posse, nisi prius inferior credat id, quod sibi praeiudicat, bonū esse, vel
absolute, quoad omnes effectus, vel saltem, quoad illum effectum, quoad
quem sibi praeiudicat. Haec de solutione primi argumenti, cuius me-
prolixitatis vix arguat, qui summā illius difficultatem perpenderit.

Nūc ad secundū respondeo illius solutionem ex dicendis in corollario
sequenti pendere.

Ad tertium eo modo, quo ad primū respondendū est, videlicet subditū
parere quidē debere regi bellum indicenti, quando non est certus de iniu-
stitia, licet de iustitia certus nō sit. Non posse tñ iuste, nisi adueniēte regis
praecepto credat bellū iustum esse, saltem quoad illū effectū parendi regi,
Ad quartū eo modo respondendū, sicut ad secundum.

Ad quintū respondeo multipliciter conscientia explodi posse. Primo 115
per aduentū iudicii contrarii. Secundo per solam illius depositionē cōtra-
rio iudicio nō concepto. Et concedo, conscientia depositionē sufficere in se-
cundo respōo illius. c. Inquisitioni. si fiat priori modo, nō aliter. Quod aut 116
illū respōsū intelligi debeat de depositionē priori modo facta patet ex eo,